

АДЫГЭ ПСАЛЪЭ

КЪБР-М И ПАРЛАМЕНТЫМРЭ
ПРАВИТЕЛЬСТВЭМРЭ Я ГАЗЕТ
ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА
И ПРАВИТЕЛЬСТВА КЪР

1924 ГЪЭ ЛЪАНДЭРЭ КЪЫДОКІ

АДЫГСКОЕ СЛОВО

№138 (24.576) • 2023 ГЪЭМ ЩЭКІУЭГЪУЭМ (НОЯБРЫМ) И 18, ЩЭБЭТ • ТХЪЭМАХУЭМ ЩЭ КЪЫДОКІ • И УАСЭР ЗЫ ТУМЭНЦ

ЦЫХУХЭМ ЗЭРАХУЭЩХЪЭЛЭ ЛЭЖЬЫГЪЭ

КЪБР-М ШЫЛАЩ УФ-М ЛЭЖЬЫГЪЭМРЭ СОЦИАЛНЭ ЗЫХЪУМЭЖЫНЫГЪЭМКІЭ И МИНИСТР КОТЯКОВ АНТОН. КЪБР-М И ІЭТАЩХЪЭ КІУЭКІУЭ КАЗБЕКРЭ ХЪЭЦІЭМРЭ ТЕПСАЛЪЭХЪАЩ РЕСПУБЛИКЭМ «ДЕМОГРАФИЕ» ЛЭПЭКЪ ПРОЕКТИР ЗЭРЫЩАГЪЭЗАЩЭМ ЕПХА ІУХУГЪУЭХЭМ. ГУЛЪЫТЭ НЭХЪЫБЭ ХУАЩІАЩ ЖЫЛАГЪУЭ ФОНДЫМ ИРИГЪЭКІУЭКІ ЛЭЖЬЫГЪЭХЭМРЭ «ПАЛЪЭ КІХЫХЫМ ТЕШІХЪА ДЭІПЫКЪУНЫГЪЭ» КЪЫЗЭГЪЭПЭЩЫН ЗЭРЫХУЕЙМРЭ.

«ПРЕЗИДЕНТ Путин Владимир ища жэрдэмхэм я фыгъэккі, цыхуэхэм яірыхъэ жылагуэ дэіпкыкыныгъэм нэрыльагуэу хэ-хуащ, псом хуэмыдэу сабий зэрыс унагуэхэм. КЪБР-М сабий ахъшэ ират къалъхугъащІэхэм щегъэжъауэ ильэс 17 ныбжым къриу-быдэхэм. Апухэдэхэм я бжыгъэр мин 14 мэхуэ. Псоми зэхэту ират мылькур сом мелард 11-м нос, ахэр федеральнэ бюджетым къыха-гъэКІри, республикэм и мылькым шыщи халъхъэж. Къынэмшылауэ, зи улахуэр бюдже-

ТЫМ КЪЫХЪКІ ІЭНАТЭ ПЭРТХЭМ Я УЛАХУЭМ МЫ ГЪЭМ ЕЩАНЭУ ПРОЦЕНТИ 10-КІЭ ХЭДГЭХЪУАЩ, ЦЫНАЛЪЭМ ІІЭ ХЭХЪУЭР КЪЭДГЭЩХЪЭЛЭЗУРЭ. ЦІЭНХАБ-ЗЭМ, СПОРТЫМ, ЕГЪЭДЖЭНЫГЪЭМ, УЗЫНШАГЪЭМ КІЛЪЫПЛЪЫНЫМ ЕПХА ЦЫХУХЭР ЛЭЖЬЫГЪЭМ ЗЭРЫДЕДГЪЭХЪ-ХЫН ІЭМАЛХЭР КЪЫДОГЪЭРЭСЭБП. Республикэм тхъэмыщкіуэ цы-псэхуэм я бжыгъэр 2018 гъэм ельыта-уэ, 2022 гъэм проценти 7,8-кІэ нэхъ машІэ хуащ. ЛэжыапІэ зимылэхэм я бжыгъэм фокладэм и кІэм ири-хъэпІуэ процент 1,0-кІэ хэщІащ. Ільэс ипэкІэ ар процент 1,9-р хъурт. Лэжыгъэмрэ социальнэ зыхъумэ-жыныгъэмкІэ министрствэм и Гъу-сэу, лэжыапІэншагъэр дпэкіі зэр-рідгъэмэщІэным и ужь дитщ. Уней хъэрэчт Іуэхуэхэм зэытхэм я бжыгъэми хэжъуащ, псом хуэмыдэу я шхъэ хуэлэжъэхэм - ахэр Цыхуу мин 70-м нос. ХъэрэчтыщІэхэр гыгуу емыхын хуэдэу, хабзэм зэхуэ-кыныгъэхэр хыдолъхъэ. «Демографие» лэпэкъ проектым и фыгъэккі Іуэхуу куэд зэфІэ-дгъэкІащ, - шыжилащ зэлушІэм КіуэКІуэ Казбек. Котыков Антон ирагъэблэгъащ іккі шагъэгъуащ Сабийхэм я узын-шагъэр шрагъэфІэкІуэж «Нэмыс» ІуэхуапІэмрэ жылагуэм шыщІ-гъэкъуэным хухъауэ Къэщкытау дэт центрымрэ я лэжыгъэм.

УЗЫНШАГЪЭР ХЪУМЭНЫР КЪЫЗЭРЫЗЭРАГЪЭПЭЩЫР

КЪБР-М И ПАРЛАМЕНТЫМ И УНАФЭЩІ ЕГОРОВЭ ТАТЬЯНЭ ЩЭКІУЭГЪУЭМ И 16-М ЗИ ЧЭЗУ ЗЭЛУШІЭР ИРИГЪЭКІУЭКІАЩ. АБЫ ЗАКОНОПРОЕКТ ЗЫЖБАНЭМ ЗЭХЪУЭКІНЫГЪЭХЭР ШЫХАЛЪ-ХЪАЩ, КЪЫЩЫНЭМЫШІАУЭ, «ПРА-ВИТЕЛЬСТВЭМ ХУХАХ СЫХЪЭТЫМ» ХЫХЪУЭ, КЪЭБЭРДЕЙ-БАЛЪКЪЭРЫМ МЕДИЦИНЭ ДЭІПЫКЪУНЫГЪЭР КЪЫЗЭРЫЗЭРАГЪЭПЭЩ ШЫКІЭР ЗЭРЫРАГЪЭФІАКІУЭМ ШЫТЕПСЭЛЪЫХЪАЩ. Депутатхэр арэзы тэхуащ Эльбрус районным и суд Іуэху-щІапІэ №2-м и зэыгъэкІуж хеящІэм и къулыкыум Согоевэ Элинэ ягъэувыну къызэра-гъэлэгуащ. ЗэлушІэм къыщаштащ «Къэ-бэрдэ-Балъкъэрэм и зыуэжы-ныгъэм ахъшэ хэзылхъэ Іуэху-щІапІэхэм я хэжъуэм шыщэщатыкІ налогыр яхуэгъэмэщІэнымрэ Іэнатэхэм я мылькым телъ на-логымкІэ хуэгъэкІуатэ янэныр тэхуауэ». КЪБР-М и Законом и Іыхъэ 3-м, «КЪБР-М и автомо-биль гъуэгъэхэмрэ гъуэгу лэжы-гъэхэмрэ» КЪБР-М и Законом халъхъэну зэхуэжыныгъэхэм. «ІуэхущІапІэхэм я мылькым тэхуа хуа налогым и ІуэхуКІэ» КЪБР-М и Законом и Іыхъэ езанэмрэ етуанэмрэ зэхуэ-кыныгъэхэр хэлъхъэным тэху-ауэ» КЪБР-М и Законом и про-ектым и гугуу шыщІым, КЪБР-М и Парламентым БюджетымкІэ, налогхэмрэ финанс ІуэхуэмкІэ и комитетым и унафэщІ Аф-рэщІагуэ Михаил жилащ дэф-тэрыр зэрагъэжырыр «УФ-М и Налог кодексым и Іыхъэ езанэмрэ етуанэмрэ, къэр-алым нэгъуэщІ и законодательнэ актхэмрэ зэхуэжыныгъэхэр хэлъхъэным тэхуауэ». Федера-льнэ Законом къызэрращтам ипкы иткІэ. Къэпсэлым къызэ-рыгъэщІащ, зи гугуу ящІ

налогым и процентыр 0,3-уэ ягъэувынуш. «Къэбэрдэ-Балъкъэр Рес-публикэм дыкъэзыхуэреихъ дунейр шыхъумэным тэхуауэ» КЪБР-М и Законом и Іыхъэ 3-м халъхъэ зэхуэжыныгъэхэр ягъэхъэзыращ «УФ-М и законо-дательнэ акт шхъэхуэхэм зэхуэжыныгъэхэр хэлъхъэным и ІуэхуКІэ» ФЗ №449-р 2023 гъэм шыщъэулуи 4-м къызэрра-щтам ипкы иткІэ. КЪБР-М и Пар-ламентым Мэхъумэш Іэнатэм-кІэ, шыуэпсыр къэгъэсэбэ-пынымкІэ, экологиэмрэ дыкъэ-зыхуэреихъ дунейр хъумэным-кІэ и комитетым и унафэщІ Текіушэ Артур зэрыжиамкІэ, ар хуэгъэзащ шыуэпсым зэ-раныгъэ къыхуэзыхъэхэр цы-зэрихъэ щыпІэхэр гъэбел-дыжынымрэ ахэр гъэкІуэдэ-жынымрэ тэхуауэ хабзэхэр зэрызэрагъэзахуэм, іккі а Іуэхуу пщэрылщ шащІ цына-лъэ унафэщІэхэм. Депутатхэм къащтащ «Цыху-хэмрэ я хэлпшыгъэхэмрэ къы-зэрыращІыр къызэрызэра-гъэлэщ шыкІэм тэхуауэ» КЪБР-М и Законом и проектым. КЪБР-М и Парламентым ЕгъэджэныгъэмкІэ, щІэны-гъэмрэ щІалэгъуалэм я Іуэху-хэмкІэ и комитетым и унафэщІ Емуз Нинэ телсэлъыхъащ «Егъэджэныгъэм тэхуауэ» КЪБР-М и Законом и Іыхъэ 5-м халъхъэ зэхуэжыныгъэхэм. Къэпсэлым зэрыжиамкІэ, дэфтэрыр ягъэхъэзыращ «Са-бий зейншэхэмрэ адэ-анэм я нэлім шІэмытхэмрэ къэралым зэрызэрагъэжырыр Іэмалхэм дыщІагъуэм тэхуауэ». Феде-ральнэ Законом къызэрращтам ипкы иткІэ. Абы тету къыхалъ-хъэ КЪБР-М и Правительствэм и пщэрылхэм дыщІагъуэ са-бий зейншэхэм, адэ-анэ зыш-хъэщымытхэм, апухэдэхэм

• КЪБР-М И ПАРЛАМЕНТЫМ

ящыщу зи узыншагъэм сэкват ілэхэм, ІэщІагъэ зэгъэгъуэ-тынымкІэ программэмкІэ еджэхэм тхыльхэмрэ зэрытхэ ІэмлэпсымэхэмкІэ къызэрра-щІащ КЪБР-М узыншагъэр ху-мэнымкІэ и министр Къалэба-тэ Рустам. КЪБР-М и Парламентым и УнафэщІ Егоровэ Татьяна къы-хигъэзащ къалэта Іуэхуэм мы-хъэншэхуэ зэрилар, абы сыт зыгъуэи нэліэ тетын зэрыхуейр. - Урысей Федерациэм и Прези-дент Путин Владимир и Зэры-зыхуигъэзэхэм ильэс къэс къэс къыщыгъэщІэ узыншагъэмкІэ Іэнатэхэм зэрызэрагъэжырыр, цыхуэхэм медицинэ ІуэхуТхэб-зэхэр нэхъыфІу зэрагуэтынэ Іэмалхэр егъэфІэкІуэныр, - жи-лащ Егоровэм. - Шэч хэмылту,

ди республикэм абыхэм ятеу-хуауэ куэд шыцэфІагъэккі, сы-маджэщхэмрэ поликлини-кэхэмрэ зэгъэпэщыжын хуей-ми, шІэхэр яхуэжым, иужьрей ІэмлэпсымэхэмкІэ ахэр къызэ-гъэпэщыжым, ІэщІагъэллхэр гъэхъэзырынми, нэгъуэщІэхэми ехъэллауэ. УФ-м узыншагъэр хъумэнымкІэ и министр Му-рашкэ Михаил иджыблагъэ Къэбэрдэ-Балъкъэрэм лэ-жыгъэ ІуэхуКІэ къыщыкІуэм къыхигъэзащ республикэм узыншагъэр хъумэнымкІэ и Іэ-натэхэм зэхуэжыныгъэфІхэр зэрилар. Ауэ, дауи, дызэлэжып-хъэхэр иджыри шыцІэщ. Къалэбатэ Рустам къытеу-вылащ республикэм и къуа-джэхэмрэ жылагуэу нэхъ пхы-дзахэмрэ медицинэ дэіпкы-кыныгъэр зэрырагъэжырыр, узыншагъэр хъумэнымкІэ Іэ-натэхэр егъэфІэкІуэным тэхуауэ ирагъэкІуэкі Іуэхуэхэм, цыхуэхэр нэхъыбэ зэрыліыкІэ узыфэхэм, нэгъуэщІэхэми. Министрым къызэрыхигъэ-щамкІэ, «КЪБР-М Узыншагъэр

хъумэнымкІэ Іэнатэхэм зыще-гъэуэжыны» къэрал програм-мэм хухах ахъшэр мы гъэм сом мелард 16-м шІыгуащ, а-пухэдэуи иужьрей ілэсІтхуэм хуэдщІащ нэхъыбэ хуащ цыхуу шхъэхуэхэр хуэгъэкІуатэ яІуу хушъуэхэмкІэ къызэрызэра-гъэлэщым трагъэкуладэм - сом мелуан 290-м къыщыщІэдауэ сом мелуан 845-м нэсу. ІэщІа-гъэллэхэмкІэ я Іуэху зытетым шытепсэлъыкыым, Къалэба-тэм къыгъэлэгуащ «Земский доктор» программэмкІэ мы эзэманым дохутыррэ медицинэ лэжыакІуэу 150-м нэблагъэ къуажэхэм лэжыакІуэ зэры-кІуар. Депутатхэм министрым уп-щІэхэр иратащ, Іэнатэхэм лэжыакІуэхэм я улахуэм, цыху-хэр и чэзум я узыншагъэм кІэлыгъэплъыным хуэгъэзауэ зэфІагъэкыым, медицинэ Іуэху-щІапІэхэм нэхъыфІу къалытэ ІэщІагъэллхэр къызэрыраша-лэм, нэгъуэщІэхэми ятеуауэ.

БАГЪЭТЫР Луизэ.

• Депутатхэм я жэрдэм

Щхъуантгагъэр нэхъыбэ мэхъу

КъБР-м и Парламентым и депутатхэмрэ абы и лэжбэ-кӀуэхэмрэ жыгышцӀэхэр хасаш, Хабзэуыгууриклэу адыгэ жылаш, Иджыблагъэ дышцӀащ абы икӀи и нобзэрэи теллэмрэ цӀыхухэм я зэхэтыкӀэмрэ гурыхъ тшыхъуащ. Щыгуагъэ фыхуэтщӀыныщ Псынабэм я къуажэ унафэщӀ Балкьэр Хьэжмурат я луэхушцӀафэм теухуауэ къыджылашэм. Пэублэу абы кӀэщӀу шыгуагъэ дыхушцӀащ къуажэдзэхэм я бжыгӀэмрэ псэукӀэмрэ.

Жыг хэсэнэм мыхъэншхуэ иэш, ар цӀыхум Щым шигъэзашцӀэ къалэн инщ. Щыхур къэзыуыгуурихьыр щхъуантгагъэр шьтыным, щхъуантгагъэр хисаным и сэбэпынагъыр къыпхуэмылтытэ-

Куэд шлауэ, дызэрышцӀыгуагъэщӀи, Аруан щыналгӀэм хиубыдэ Псынабэ къуажэр лажьэ-шхэжу къэгуагъуриклэу адыгэ жылаш, Иджыблагъэ дышцӀащ абы икӀи и нобзэрэи теллэмрэ цӀыхухэм я зэхэтыкӀэмрэ гурыхъ тшыхъуащ. Щыгуагъэ фыхуэтщӀыныщ Псынабэм я къуажэ унафэщӀ Балкьэр Хьэжмурат я луэхушцӀафэм теухуауэ къыджылашэм. Пэублэу абы кӀэщӀу шыгуагъэ дыхушцӀащ къуажэдзэхэм я бжыгӀэмрэ псэукӀэмрэ.

Сытхэр уи псэукӀэ, Псынабэ?

рымыхъэр щытхъэуысхэклэ, сэзыри жымылэу сышцӀыш, апхуэдэ гукъуэуэ дилэкъымы. Гъэмхуэм деж цӀыхухэр нэхъыбэу псым хуэныкӀуэн хуей мэхъури, паллэ кӀэщӀкӀэ шахуримыкӀуи шылаш. Ауэ гукъуэуэ къызыхъкӀэ шьцӀыныгъэ къэхъуркӀымы. ПсыныцӀу псоори дожэри, псыр ялэрыдогъэжэж.

гъэ ямылэу шьцӀэ куэд. Лэжъэну гукъыдэж зымылэу къуажэм дэс-къымы. Хъуауей, зи шхъэ зымыпӀыжыф зыри дилэкъым, мащӀэ-куэдми псоори ланатӀэ гурэ пэрытцӀ.

хуэмыщӀэмэ, дэ езым лудохьж. Ипэ зманхэм елытауэ, апыкӀэ нэхъ къабзэлабзэ хуащ цӀыхухэр. Мэхэмми псыхуэхэмми цӀыхум зыцагъэлпсэхуэмэ, я фӀейр къаганэркъым. Иджыри абы хуэунтӀауэ едгъэллэу лэжыгъэхэр зепдыгъэуркӀымы. ПхъанкӀий идзалӀэхэр узрамхэм тетцӀ, абы къишцынмыщӀауэ, тхъэмахуэ къэс къакулэурэ къэлэж имлу машинэклэ даш.

Мы махуэхэм

Щэклэуэгъуэм и 18, шэбэт

- 1917 гъэм къальхуащ къэрал, жылагуэу лэжбэкулэу, политик цӀырылуэ, 1956 - 1985 гъэхэм КъБР-м и УнафэщӀу щыта Мэлбахуэ Тимборэ.
- 1928 гъэм къальхуащ тхъыдэ щӀэныгъэхэмкӀэ кандидат, КъБР-м щӀэныгъэхэмкӀэ шьхъэ зилэ и лэжбэкулэу Тыгуэн Рашад.
- 1937 гъэм къальхуащ журналист, тхаклуэ, АР-м сэнхэбзэмкӀэ шьхъэ зилэ и лэжбэкулэу Багъ Нурбий.
- 1941 гъэм къальхуащ композитор, Адыгэ Республикэм сэнхэбзэмкӀэ шьхъэ зилэ и лэжбэкулэу Натхъуэ Жанхъуэ.
- 1943 гъэм къальхуащ композитор, УФ-м, АР-м, КъБР-м, КъШР-м я цӀыхубэ артист, Абхъаз Республикэм шьхъэ зилэ и артист, АР-м и Къэрал сау-гъэтым и лауреат Нэхей Аслъ-н.
- 1958 гъэм къальхуащ УФ-м и ХъуапӀэ банкым и луэхушцӀа-плэу Къэбэрдей-Балкьэррым шьхъэ зилэ и экономист Урысбий Хъэмидбий.

Дунейм и щытыкӀэнур

«pogoda.yandex.ru» сайтым зэритымкӀэ, Налшык пшэр тэхъ-тектуы щыщытынуш. Хуабэр махуэм градуси 4 - 5 шьхъунош.

Щэклэуэгъуэм и 19, тхъэмахуэ

- Гъуэгухэм къышхъыу насыпнышагъэхэм хэклэуадахэр ягу къыцагъэхъыж дунейпсо махуэщ.
- ЦӀыхухъуэм я дунейпсо махуэщ.
- Урысей Федерациэм и Ра-

- кетэдзэхэмрэ артиллериерэ я махуэщ.
- 1941 гъэм Налшык къалэм ЗыхъумажыныгъэмкӀэ и комитетым Къэбэрдей-Балкьэр шу дивизэр къызэгъэпӀэщыным теухуа унафэ къишцӀащ.
- 1942 гъэм советдзэхэр Сталинград деж щегбгъэрыклэу хуежбаш, къалэр хуит къэщӀы-жыным хуэунтӀа заушхуэм шцидзаш. Ар екулэуащ 1943 гъэм ма-завэм и 2 пӀондэ.
- 1985 гъэм къальхуащ дуней псом лэпшэрыбанэ спорт лӀэ-жыгъуэмкӀэ и чемпион Хьэклэуэ Атмир.

Дунейм и щытыкӀэнур

«pogoda.yandex.ru» сайтым зэритымкӀэ, Налшык уфауэ щы-щытынуш. Хуабэр махуэм граду-си 6 - 7, жэщым градуси 7 шь-хъунош.

Щэклэуэгъуэм и 20, блышхъэ

- Сабийм и дунейпсо махуэщ.
- Сабий дохутырым и дунейпсо махуэщ.
- 1942 гъэм къальхуащ фило-логие щӀэныгъэхэмкӀэ доктор, КъБКъУ-м и профессор, ШЦДАА-м и академик Габуние Зинаидэ.
- 1946 гъэм къальхуащ КъШР-м, АР-м шьхъэ зилэ я журналист, «Къэрэшей-Шэрджос» къТРК-м и адыгэ къудамэм и унафэщӀу щыта Шаклуэ Мусалий.
- 1952 гъэм къальхуащ юриди-ческэ щӀэныгъэхэмкӀэ доктор, АКЪУ-м и профессор, ШЦДАА-м и академик МерэтыкӀуэ Хысэ.

Дунейм и щытыкӀэнур

«pogoda.yandex.ru» сайтым зэ-ритымкӀэ, Налшык уэш къы-щешхъынуш. Хуабэр махуэм гра-дуси 11, жэщым градуси 8 шь-хъунош.

Зыгъэхъзырар щхъэщӀэмыщӀэ Изэщ.

Лъэпкъ лушыгъэ:

Гунэфым и нэр къаплӀэми, илӀагъуркӀымы.

- Къуажэм унагуэу 400 дэсц. ЦӀыху бжыгъэкӀэ 1742-рэ дохтӀу. Мы жылагуэрэ КъуажыкӀуеим къыдэкӀри, мыбдеж къышцӀыты-сауэ шьтар 1928 гъэрц. Абы лъандэрэ къуажэм зиужь зопыту дыкӀокуэлэ, нэхъыжыфӀхэр дилэу, я шапхъэм дытету.

Дуэмыхъэр щытхъэуысхэклэ, сэзыри жымылэу сышцӀыш, апхуэдэ гукъуэуэ дилэкъымы. Гъэмхуэм деж цӀыхухэр нэхъыбэу псым хуэныкӀуэн хуей мэхъури, паллэ кӀэщӀкӀэ шахуримыкӀуи шылаш. Ауэ гукъуэуэ къызыхъкӀэ шьцӀыныгъэ къэхъуркӀымы. ПсыныцӀу псоори дожэри, псыр ялэрыдогъэжэж.

хуэмыщӀэмэ, дэ езым лудохьж. Ипэ зманхэм елытауэ, апыкӀэ нэхъ къабзэлабзэ хуащ цӀыхухэр. Мэхэмми псыхуэхэмми цӀыхум зыцагъэлпсэхуэмэ, я фӀейр къаганэркъым. Иджыри абы хуэунтӀауэ едгъэллэу лэжыгъэхэр зепдыгъэуркӀымы. ПхъанкӀий идзалӀэхэр узрамхэм тетцӀ, абы къишцынмыщӀауэ, тхъэмахуэ къэс къакулэурэ къэлэж имлу машинэклэ даш.

щыбэ хуащ. Ар унагуэушцӀэхэм ягуэу хуа дэлэпыкӀуныгъэм и фышцӀэщ. Унэ здращӀынын зылысыгытхъэхэм ялэрохъэ, ауэ тхуэтыр сотыхипщӀыш, ар ди гум къоуэ. Дэ ди цӀыхухэм щым и инагыр къызэрарщыр хадэ-жкӀ къыцагъэклэу хуабзэм и бжыгъэрарци, тхуэтыр тӀлэма-щӀащ.

Нобэ «Адыг псалъэм» и хъыщцым къедгъэблгъащ Къэбэрдей-Балъкъэр къарал университетым и доцент, республикэм щанхабзэмкӀэ шчык зилэ и лъжакӀуэ, узрэджыла-кӀуэ, эстрадэм и артист, цыгу хъэлэмэт Дым Елдар икӀи упцӀэ зыжанкӀэ зыхуэдгъэзэщ. Ди псалъемакӀыр шцӀэджыла-кӀуэжым гъэцӀэгъуэн кыб-зырыфщыкӀунум шэч кыте-дырхъыу, ар фи пашхъэ идолъ-хъэ.

- Елдар, уз уегъэджакӀуэщ, узрэджылакӀуэщ, гуышӀэ эстрадэи ухэтщ. А псоми ауз убгъурыт къудей мыхъуу, абыхэм ящыт дэтхэнэ зыми ехъуэлэныгъэуэр ушцӀэщ, уи цӀэр республикэм фыкӀэ шчыуащ. АтӀэ, уи джӀкӀэ нэхъыщхъэр, ялэ ибгъышӀэр дэтхэнэр?

- Куэдым къызат а упцӀэр. Абы жуап шесткӀэ, кыбхъызгъэщ ахӀэр псори си гъашцӀэм зэрхъуащ. Сэ егъэджакӀуэ цӀэзэзэщ си лъжыгъэ гуэгуанӀэр. Бахъсэн къалэм и курыт еджалпэм ІанатӀэ шчыпӀэрыхъащ иджыри систу-денту. Араши, си джӀкӀэ нэхъыщхъэр шчытыр егъэджакӀуэ ІэцӀа-гъэрщ. СфӀэцӀэ шчыпӀэжым садэ-лӀажъану, шцӀэ гуэрхӀэр ябгъэдэс-хъуну, садӀэпӀыкӀуну.

Ауз, апухъуду жысӀэ шчыкӀэи, егъэджыгъэмрэ утыку иты-нымрэ зопӀащхъуэ суащшыну-къым. Университет гъашцӀэм сы-хъытыр, студентхэм садӀмыла-жъуэ, сценэм симлыту си нэгъу кыбхъыщхъэрхъыркӀым. Абы теу-хуауэ урыс тхакӀуэшхуэ Чехов Антон жылгъат. «Медицину си шчыгъэуэс лӀажъ, литературӀэр - ар си щӀасэс».

Сэри сыпхуэдэщ, ауз хэт ищӀэр, си ныбжӀ нэхъ къуатэмэ, утыку кыбхъыныр къызгъэзгъэну кыбхъыщхъэр. Абы кыкӀыр-къым ар хыфӀэзӀэзгъэну. Мурад-жӀер сӀэщ, зыгъэрхӀэр къызгъэ-гъэпӀэщын, гуауджӀэм гу хуэ-зыщӀа цыкӀуэхэм садӀлажъану, утыку итыкӀэм, актӀэр ІэцӀагъэм, узрэд жылӀыным хуэзгъэзгъэну...

- Урысей Федерацим Наука-мрэ цыгухуэм шцӀэныгъэ нэхъыщхъэ егъэгъуэтынмкӀэ и министерствэм иджыблагъэ кыпхуиуэгъэщӀащ «Шчык зилэ гъэсакӀуэ» цӀэ лъапӀэр, абы и бгъэхъуэ дамыгъэри куа-тащ. АбыкӀэ дынохуэуэуэ икӀи и гугъу уагъэщытынут апухъ-дӀэщӀэ кыбхъыщхъэр иу лӀажъ-фажӀэм.

- Ар сабийхэм ядэгъэжыгъэуэ лӀажыгъэуэр кыбхъыщхъэрхъэ-щӀэр. ИлӀэс зытху хъуауэ «Гу-шцӀэгъу 07» ПсалӀащӀэ фондӀым сыпхыщӀауэ лӀажыгъуэ шчыгъэуэр идогъэкӀуэкӀэ. Псалъэм папщӀэ, си гъэсэн цыкӀуэхэр си гугъуу кон-цертхӀэр шцӀэмчыуэ шчыт сабий унэхъэм, зейншӀэ цыкӀуэхэр, адӀ-анӀэхӀэр зыщхъыщымытжӀхӀэр шчыгъэ центрум, интернатум, нэгъуащ цыпӀлӀэхэм. Абы нӀмы-щӀыт, мызэ-мытӀгъуэ зыкыбхъы-дгъэпӀэгъуащ Херсон къалэм кӀраша ныбжыщӀэ цыкӀуэхэм а пашхъэм. АхӀэр шцӀэуэкӀащ рес-публикэм и «ЛӀагулыкъу» сабий санаторем. Текуев АмуррӀэ сӀэрэ дызгъэуэ «Донбассым и са-

• Ди псалъэгъуэхӀэр

ДЫМ Елдар:

Ди ІуэхухӀэр дэ дэдмыгъэкӀыжмэ, нэгъуэщӀым ар къытхуищӀэнукъым

бийхэм» концертыр едгъэкӀуэ-кӀлащ.

А псом къадӀкӀуэу сыхэтщ сабий фестивалхуэ «Зныбжыгъэ-гъэм и гунапкъэхӀэр», «Шема-киным и гъатхӀэ», «Шэджем псы-нӀ», нэгъуащхъэм я жорим.

КъардӀэн Алим жари шӀалэ шчыкӀуэ дӀэщ, дажӀкӀуэу узрэд жылӀуэ, Ар макӀамэ еджалпэм шцӀэсщ. Абы и гугъуэу утыкухэм сы-къохъэ, узрэдхӀэр дӀэгъэзӀащ - шцӀэблӀэмрэ нэхъыжхъэмрэ зыпӀ-щӀэ хуэдэу.

Абы нӀмыщӀыт, ковид узыфӀэр къежъуэ зман гуэркӀэ ди унэхъэм дышӀылаубыдам шчыгъуэ, уни-верситетым адыгъабзэмкӀэ шчы-гъаджӀэ УнӀлокъуэ Вячеслав ХӀуэ заушхъуэм теухуауэ ауа уз-рэд цӀэрылӀухӀэр, псалъэм пап-щӀэ, «Темная ночь», «Журавли», «Землянка» худӀажӀэр, тхузри-дӀэжкӀи, ахӀэр дгъэзӀэщӀэн шцӀэ-дӀащ.

Проект хъарзынэ хъуат ар икӀи, абы зыгъуэр къызарыкӀыну-рщӀуэ Сабийхэм творчествэмкӀэ я унэм и унафӀэцӀэ КӀараш АкансӀэ зыхуэдгъэзат а Іуэхум теухуауэ. Абы къыджалат ХӀуэ заушхъуэм теухуауэ есехӀэр сабийхэм я лӀэп-къыбзэмкӀэ едгъэтхӀэм, ар хъэ-лӀэмэт зӀэрыхъунур икӀи шчыа-къым. ИлӀэсщ цыгуауэ идо-гъэкӀуэкӀэ а проектир, лӀажыгъэ шчытхум шцӀыгу къахъащ цыкӀуэ-хэм - зауэм хӀэа, ар зи нэгъу шцӀа-кӀа а адӀшхуэ-анӀшхуэхэм кӀалуэ-тӀжа е абыхэм ятеухуа хыбаржъуэ. Школым шчыгъаджӀэхэм ны-бжыщӀэхэм ягу дыхъуауэ нобэр къыздӀэсым къокӀуэ, къышӀоуп-щӀэ а лӀажыгъуэр зыгъэзӀэщӀэн хуейм. Тхъэм жылӀэм, ар хабзэ тцӀынуэр, илӀэс къэс едгъэкӀуэ-кӀынуэр.

МыдӀэкӀэ къэдгъэзӀэщынцӀи, ди университетым пщӀырылӀ къы-щӀацӀат «Шчык зилэ гъэсакӀуэ» цӀэр зыхуагъэщӀэну цыхуиуэ-кыгъэпӀэгъуащ хуейуи, абыхэм сажуахуэ. Сэ нэхърэ нэхъыщхъэр ныбжыщӀэхэм ядӀлажъаи, ар зыхуэфӀаши яхӀэтт, ауз апухъдэ унафӀэ къащӀащ...

- Сэ зыгъэзӀэщӀэмкӀэ, уи гъашцӀэм хӀукӀэс лӀажыгъэм мы-хъэншхуэ шечуыд, ныбжы-щӀэхэм ХӀуэр фыгуэ ялӀагуу, бӀэр, хабзӀэр яццӀуэ, я блӀакӀм шчыгъуазуу къэхъуным къару-шхуэ ибохъӀэ.

- ШӀэ хӀэлъкъым, ушӀахуа, укыбхъыщхъуэ ХӀуэр фыгуэ лъа-гъун зырыхуейм. Ар адӀ-анӀэм хуэдэщ, шчыгъэ зырыхуейм хуэ-дзу къахъахъыркӀым икӀи бгъэ-пудӀи, хыфӀэбдӀэуэ уежъэжи, уе-гуауи хуныкъым. Нобэр къыз-дӀэсым зыхуейуэ хуар къыпхуэ-

зыщӀар, пщӀэдэй хуэфӀэмыкӀыж хъуамэ, ІэщӀыб пщӀыгуэ уежъэжи-ныр икӀагъэ дӀыдзу къызолытӀэ хӀт и дӀежкӀи.

Сэ иджыпсту университетым зырыщӀэгъаджӀэр «Урысей кӀэ-ралыгъуэм и лӀажыгъэхӀэр» дер-сырщ. Ар УФ-м и Президентым и унафӀэцӀэ шцӀуэ къахъагъэуэ аращ егъэджыгъэ программ-хъуэр. ШцӀэныгъэлӀэхӀэр, едӀажӀэ-шхуэхӀэр зыкыбхъари, зман кӀэ-щӀым къырубыдзу а тхылыр егъ-жъауащ. А предметыр зыгъэ-джыныр тэмзэу зтеуэблӀэным теухуауэ Ставрополь къалэм сыщӀыащ, ди ІэщӀагъэм шчыгъэ-дӀажъуащ, тхылыщӀым хыбхъану Іуэхууэхэм дытӀэсӀэлъыжъащ, ди гугъысӀэхӀэр Іуэху епӀыкӀэ-кӀэхэмкӀэ дӀыздӀэгъуащ.

Сэ егъэджыр зы къупхъэм теу-ду, математикэм, физикэм хуэ-дзу шчыткъым, зыгъэркӀэ укы-бекӀэм, ушчыуэ. Апхуэдэу шчытми, мыбдӀеми ушчыуэуэнкӀэ Іэмал илӀыкъым - мыкӀэзӀэщӀуэ ищӀ тхыдэм и пӀэжым утӀэтынм. Абы пебдзых хуныкъым дерсым и егъэкӀуэкӀыкӀэри - узӀэспалъуэ, цапхъэ шчыгъэхӀэр къӀапхъуэ, хӀэ-гъэзъыкӀэ, баштекуэзэ жэмлыту шчытылхъэщ. Ди къэралым и къекӀуэкӀыкӀам, абы шчыпсуа лӀэпхъэм я зехуакӀуэм дӀэла з-ныбжыгъэуэмрэ зегъурылӀэны-гъэмрэ сахутӀэспӀыжъы. Ауз, фи ХӀуэр фыгуэ фылагуэ, жылӀэ кӀудейкӀэ е хӀэбгъэзъыкӀэ Іуэхум зыри къыкӀынукъым. Таджикис-таным, Узбекистаным, нэгъуащ цыпӀлӀэхэм кыкӀахӀэр ди деж шцӀоджӀи, абыхэм сеушӀа нӀужъ жалэ, Совет Союзым и з-маным цыхуэхӀэр нэхъыфӀу зеху-щӀыту, зегъурылӀуэ зырыпсуар. АхӀэр я адӀ-анӀэхэм, адӀшхуэ-анӀшхуэхэм жалӀэу зыхахауэ аращ абыхэм.

СеулсӀэ, сеушце зыпщӀт еджакӀуэхэм. КызыщхӀа лъэп-къыр, шӀахуа ХӀуэр фыгуэ ялӀагуану, абыхэм я шчыкӀыр нэхъри лъагъуэ ялӀэтыну кыкӀуэ-зоджӀэ. Псалъэ къудейкӀэ мы-хъуу, лӀэпхъым, къэралым яхуэщӀэпӀу псуа шӀаджӀахъэм я гъашцӀэм и къекӀуэкӀыкӀар шӀа-хъуэ къахуэзъы, яжызоӀэ ди з-манми езыхӀэр зыдӀэпӀэын цыхуэ шчыкӀэхӀэр зырымынащ.

Іуэхърей зэманым шцӀагъуа-лэм яхуэщӀэхӀэр куэд хуэуащ. Сэ сужыӀэнукъым иджырей ныбжыщӀэхэм а зрагъэ-кӀуаншӀэ хӀэл-щӀэнхӀэр яхълуэ. ЖыпӀэнурамэ, лӀэпхъыр зыщы-гугъ хъуну шцӀагъуалэ жы-дӀэрщ сӀэ цыхуэхӀэр, сӀыт хуэдэ ІанатӀэми хъэзгъэну, я зӀэфӀкӀэ къышӀагъэпӀэгъуэзыну. ЛӀажӀэ жылӀэр зэманым зырыщӀэгъаджӀэр, абы къыздӀыхъа Іуэхууэу мыщ-щӀэпхъэм дазырыпӀащӀыны Іэма-лыщӀэхӀэр зырыдымыларщ, а къэ-хыкӀыщӀэхэм жылӀагъуэр хуэ-нэхъыщӀыру къызарыщӀэжӀарщ. Совет къэралыгъуэр шчыгъэ-лӀажъам, абы и гугъуэу къэрал идеологиери лӀэӀэжӀащ. Аращ нэхъыщӀэр хамэ къэралхэмкӀэ епӀыкӀэ шцӀэхъуар, мыкӀэзӀэщӀа-гуэ абы къыщӀэжӀагъуэр игъуэ-джэу къамылытӀэ шцӀэхъуар. ДӀэри ди къуаншагъэ хӀэлъщ абы...

- Дым Елдар сӀыт хуэдэ цыхуэ и хъэл-щӀэнкӀэ?

- ПӀэжыр жысӀэнцӀи, творчест-вэм хӀэтхӀэр цыхуэ тынхкъым, сэри сызыхуэуэи хӀэл гуэрхӀэр сӀэлъш - е сыгъжыныщ, е иужь-кӀэ сызыхуэщӀэгъуэжын зыгъуэр жысӀэнцӀэ. ЗаншӀуэ сыкыбзэ-щӀонэ ауз псынщӀэ дӀыдзуи сы-тоуж. Сыкыуэншамэ, Іуэхуэр езым согъэзӀэжӀэуэ. СӀыт хуэдэу сы-къэмзыгъуэми, сыхуэцӀокуэ цыхуэр зырызымыгъэпӀуныдм.

ЕджакӀуэхӀэр къасщӀэтамэ, са-хуэщӀащ, ауз хабзӀэнагъэ ядӀ-сӀэлъгуамэ, ари сыбыщӀыркӀы-къым икӀи яхуэздӀэркъым. СӀара-щи, абыхэм пщӀэ къыщӀысхуа-мышцӀын шчытыкӀэ сӀыту закӀэзгъэпӀэгъуэныкъым. Арин-шамэ, сӀыт хуэдэ Іуныдж шцӀэблэм къыпхуащынур? НыбжӀ гуэрэм ушызӀэсакӀэ, гъашцӀэм Іуэхуэуэ къыкӀахуауэ шчытылхъэщ икӀи уи шчыгъэм пщӀэ хуэлщӀыжын хуейщ, андрейхӀэр зыфӀэбгъэпӀыкӀыну-мэ.

Цыхуэ зэхэдз, зэхӀэгъэж сщӀы-ркӀыным, ныбжыгъуэр куылыкӀуэм, ІэцӀагъэм, бгъэдӀлэ мылыкӀуэм тецӀыхъауэ къыбхъыркӀыкӀы - и хъэл-щӀэнхӀэр, и дуней тетыкӀыр си псӀэм къыдыкӀэмэ, нэгъуащ шчы-хуейкъым. Цыхуэр Іуымлэм зыщӀ-хӀэр си жагъуащ. Нобэ уз ІанатӀэ,

куылыкӀуэ гуэр упӀэрыт шчыкӀэ, пщӀэдэй узарыкӀуэну пщӀэ-ркӀыым, ар зыщыбгъэгуащ цы-хуныкъым. Цыхуэгъэрщ нӀ-хыщӀхъэр.

- Елдар, ди гъашцӀэм узыгъуэ-фӀэни узыгъэзӀэщхъеи шчы-гъуэуэжӀэ, ауз ІеймкӀэ демып-лӀэжыкӀуэ, нобэ сӀытам уи гъэ-фӀэра?

- НӀгъабэ къызат «Къэбэр-дей-Балъкъэр Республикэм щанхабзэмкӀэ шчык зилэ и лӀажыкӀуэ» цӀэ лъапӀэм шчыгъу-фӀыкӀащ, шӀэ хӀэлъкъым. Уи бын ушчытхъыжыну емыкӀуэ, ауз нӀ-хыбжыгуэ сыщыгъуфӀыкӀащ си хыдӀжӀэбэ нэхъыжым «Дыгъа-фӀэ къалэ» еджалӀэр дыщӀ ме-далкӀэ кӀиуха нӀужӀэ, ЕГӀ-ри хъарзыну иту, ди университе-тэм къызарыщӀэтыжъам. Си гуагӀэ хуащ, нэгъуащ къалэм еджалӀэ къыбхъымыхуэ и унэ къызарыщӀэнжӀар. Ногъуащ шчыпӀэ кӀуэну жылаи, сыпӀэрэ-нутгъыым, ауз, дауэ мыхъуами, сӀигу къуэуант.

Ітланэ, сругуфӀэ си бынхӀэр адыгъэзэм зырырыпсалъэм - ари жылӀэну емыкӀуэ кы-щӀыкӀыныщ. Цыхуэр машӀэ жылӀуэ абы шчыкӀэ угуфӀэн хуей-тӀэ, абы ешчыщ уи бӀэр пщӀэуарни. АтӀэми, ди Іуэхуэр зыхуэжӀуарщи, къыдӀалъуа бӀэмкӀэ мӀэпӀэлэ жылӀэр зыдогъэщӀагъуэ. Мис ар ящыщӀэ дӀэщӀонӀэщӀеип-хъэхэм. Уздыкыщхъын гуӀэжӀэ - сӀыт худӀабзери зогъащӀэ, ауз уейр ІэщӀыб умыщӀэ, абы ялэ зыри нумыгъэщ. Си жагъуэ зыры-хуэщӀи, адыгъэ унагъуэхэм я нэхъыбӀэм адыгъэбӀэр шчыгъэ-жыркӀыным, я бынхъэм я анӀэ-дӀыжыбӀэр школхэм шӀаджы-жыркӀыным, абыкӀэ хуит зыкӀра-гъэщӀауэ. Ар гузэзгъуэуэ, иджыпстукӀэ куэдым къагъури-мылӀымы. ХӀт дэ зран къытхуэ-хуэр ди бӀэкӀэ дыпӀэсӀэлъуэ. АдыгъэбӀэр димылӀожмэ, сӀыт хуэдэ лӀэпхъэ дызыщӀыщӀыну? А упцӀэ-хэм я жауапым егугъысӀэм ап-хуэдэ лӀэбакуэуэ ачыныкъым.

Си деж къакулэ еджакӀуэ цыкӀуэхэм сакӀлӀопӀыт, а псӀэ-лӀэжӀэм содалуэ икӀи я бӀэкӀэ псӀэ-лӀэхэм нӀхъ нӀзлейкӀэ соплӀэ. Апхуэдэхэм гъэсэнжӀэ дахи ядыболгагъуэ, я шчыныфӀагъкӀи аращ.

Псори къыщӀэжӀэр унагъуэ-ращ. Псалъэм и хъэтыркӀэ, адыгэм ди нобдзэ Тут Зур, зыры-жауэ, игъащӀэ лъандӀэр МӀэкуу шӀоспуэ, атӀэ абы шчыкӀэ ады-гъэбӀэкӀэ псӀэлэн и бынхъэм къа-гъэнакъым. ЯлӀэжӀэ шчыгъуэ-сыгуэ? ЯлӀэ, ауз я анӀэпӀыкӀуэхэм епӀэпӀуахъым, ар псӀэм хуа-гъадзӀти.

Уи щыналъэ ушчыпсуэуэ, уи унэ ушчысыку, укыбхъыкӀа лӀэп-къым ухъту уи бӀэр умыщӀэнхӀэр, я нӀхъ машӀэрэм, хуемыгъуэщ. Апхуэдэхуэ сӀэ абы сызӀэрпӀыж. ЖыпӀэнурамэ, иджыпсту хуэдэу эзи тынху шчытӀакӀым уи хаб-зӀэхӀэр пкӀумжыну, абыхэм утӀэ-нын, ахӀэр зыми къыпӀыубдыр-къым. ДӀэ ди Іуэхуэр къакулэ зыми тхудигъэпӀыныкъым, дӀэ езым ар зедмыкӀэжы цытӀмэ.

ЕлспӀэяр ХъыщӀыкӀуэй Олегц.

• БжыгъэхӀэр

ПсӀэупӀэу яхуэр нэхъыбэ мӀэхуэ

Къэбэрдей-Балъкъэрым Ухуэныгъэмрэ псӀэупӀэ-коммунальнэ хозяйствэмкӀэ и министерствэм иджыблагъэ къызӀэритамкӀэ, 2023 гъэм къырубыдзу цыхуэхэм псӀэупӀэу хуахуэнуш псори зэхӀэу метр зӀэгъуэзӀатӀу мин 519-рэ хуэдиз.

ДыӀЗЭРЫТ илӀэсым и шчышылӀэ - жӀэупӀэгъуэ мазэхэм къэрал, уней, я шчы хуэлӀожкӀэ ІуэхушӀапӀэхэм метр зӀэгъуэзӀатӀу мин 368-рэ хуэдиз псӀэупӀэу ятащ, ар нӀгъабэ и апхуэдэ лӀэхъэзӀэм и бжы-гъэхэм я процент 95-рэ мӀэхуэ.

Къат куэдэ зӀэт унӀэхӀэр зыхуэ ІуэхушӀапӀэхэм мы гъэм унӀэ 41-рэ ятащ, псори зэхӀэу фӀэтэр 1670-рэ хуэуэ. Абыхэм яубыдащ метр зӀэгъуэзӀатӀэ мин 111,7-рэ икӀи нӀгъабэ шчыла бжыгъэхэм я процент 81,1-рэ мӀэхуэ.

Цыхуэхэм я шчы хуахуэжӀащ унӀэ мин 1868-рэ, псори зэхӀэу метр зӀэгъуэзӀатӀу мин 274,4-рэ, ар нӀгъабэ и иджы хуэдэ зэманым шчыла бжыгъэхэм проценти 102,2-кӀэ хуокӀуэ.

ПсӀэупӀэу псори зэхӀэу яхуам и процент 71,1-р унейхэм къалэс.

БЗВЫКӀУЭ Алыдж.

• УФСБ-м къет

МӀэкуудэсым къуэдэ ипшынынуш

Урысей ФСБ-м и управленуэ КъБР-м шчыӀэм, КъБР-м шчыӀэ МВД-м я лӀажы-кӀуэхэм къэлъыхъуэныгъэ Іуэхуэр ира-гъэкӀуэкӀыу къызӀэпаудащ МӀэкуу къал-эм шыпсуэ, илӀэс 39-р хуэ Шихма-гомедов Р.И. зырыхъэ хабзӀэнагъэр. Ар пыщӀагъэ хабзэм къемызгъылу май-нынгӀэ фермеркӀэ зӀэжӀэ, криптова-лотухӀэр къыщӀыгъэпӀыныкъыӀэ аппарат 300 къызӀэпӀыныкӀыбӀэр къызӀэгъэпӀэ-щыным.

Абы а ІэмӀэпсымэр езым пидзӀащ элект-росетым икӀи электрокӀарукӀэ къызӀэ-зыгъэпӀэщ компанием хӀэщыныгъэщхуэ иритащ.

Судым и унафӀэ къару зыгъуэтам ипкӀэ иткӀэ, Шихмагомедов Р.И. къуаншӀуэ къа-лӀытащ УФ-м и УК-м и 165-нэ статьяи и 1-нэ Іыхъэм къыщыщӀа шцӀэпхъаджӀагъэр илӀажъауэ икӀи къуэдэу ипшыныну тралъхъащ.

КылӀэжъа тезырыр тралъхъащ

ХабзӀэнагъэпӀэ наркотикхӀэкӀхӀэр игъэ-кӀыным пӀэщӀт Іуэхуэр ирагъэкӀуэкӀыу, КъБР-м шчыӀэ УФСБ-мрэ МВД-мрэ я лӀажыкӀуэхэм къыщӀагъэщӀа хамэ къэрал шчы цыхуэхуэр афиянхӀэкӀхӀэр куэдэ республикэм кӀищынэ зыры-пӀыщӀар.

КъБР-м и ШӀэрэдж район судым и унафӀэ къару зыгъуэтам ипкӀэ иткӀэ ар къуаншӀуэ къалытащ икӀи колоние ткӀийм илӀэси 7-рэ мази 6-кӀэ исыну тралъхъащ.

ЖЫНДУ

Таурыхы мытаурыхы...

- Хый! Дауэ? Сабын ыкхэ кьэштэ, джэбын клапэм зыклуэцлэшыхьжри, и нэр бөдуэ зтекъуэуэу, арзылсу, мэгуэулэ, ара?

Жындухэр губзыгъэц, жындухэр лүшц, - шыжалэм, уей си гугам зы бэлыхьлажэз гур фкыуэлэ...

- Е, мы бзуутхэм фыкысуеплът, кхытэ! Зегъэхьыт, ари нэх жыжэу.

- Иджы уз езыр егупсыс: сэ Тхэм и нэфрир кысыцымхуамэ, мыпхуэдэу тельдыжэу сыкыгъэцлэнт, ыи?

- Ееее, зыкытэц, уз Тхэм и нэфрикъым, и нейц кыпшыцуар, тхэмыщкьэж. Узигагауэр улсэу апхуэдэу, кызызхэлар имыщлэжэу.

- Мыдэ, пцлэнкъым кызызхэлар зыцэжжэр тхэгъуэм хэмыхыу псэуэу флэкла. Сыкызызхэлар сэ кысыхуеямэ, кысыкэлэпыллэнт, унащхэз чэзууэ сыкырамыдэцкыу.

- Е, ар сыту фыуэ сигу кьэбгъэкла! Укыгуугуш уз... Нтлэ, араш! Укыгуугуш. Ахарац си джэдыклар нэгъуэццлэм кцэццэздээрэ кьрэзыгъэшыр.

- Кхытэ уытэ иджы, ахэр лыйфлейш. Сэ! Сэ... Сэ си шыр цыкылуэр нэгъуэццлэм суклэццэздэнутэжым зэи.

- Бяу иджы, шырхэр дэнэ кьэна, езыр узыгъэхэм уреыц уэ!

- Иджыпсту зызгэгусэнци, уей...

- Кызыццлэнкъым! Зыбгэгусэу ежьжыкынуи? Хьэуэ, хьэуэ, сэ абы сыкьэлынкъым.

- Сыту гу быдэж жындухэр!

- Жынду мыхьут иджы кызызмышэжар...

- Кхысуэгэгэгу и жагуэ сццями, ауэ сэ зыццлэпкыу фыкыуэныкым, сэ уз флэкла зыри сызырмылэр пцлэжэу?...

- Зырыпплэгауэци, сэри сыунагуэуш хуэкым! (И дамэхэр шцишиикрэ и напцлэжэр кишу).

- Мыдэ кьэдалуэ! Хьунгьаллэ, кьатхэнсулыкыу, кьуэнтхурей льябжэу кысыхуэж, - ецц жындухэр фэ зытезыгъэццлэм унафэ.

- Жьантэрыкыуэ шьэзыфлэфлу, унафэцц лүшэ. Узэгъэхэр кьыбжэдэзмыгъэпкыж шьыкыу, и лгъэгум хьэндэрабгъуэ шьхуэ, и цыпи бами зэццэкуи, икыт мы си абгъуэм.

- (губжэуэ) Жындухэм физ кьэццэццэ фццэркъым, хьэццэ гъэхэццэццэ дэнэ шьыцлэнт... И клэм нэс уфынты укьаццэжынт. Иджы мыдэ кызыдалуэ! Сэ жыслэр умышцлэмэ, дзы пцлэсынуэр мээым уахэсхэнущ.

- Хый, сыарзыцц. Жалэ псом а зыр кысыжыкынкыым!

- Жыслэнури?!

- Сыт? Джаур угъуэрыс фасыкы!

- Жындум и абгъуэм сыщыхьам, цыкылуэ зашлэу шьэз кьупщхэ куэдэцкыей илэу слэгъуаш, ар зытеклуэну фэ зрыплэ е зыхуэзгупт псом а шырхэр егъэмэракулэри, ешх. Шыру мээым ццлэкуэдыклар арац зыццэцкыуэдар, - хьыслэнуу, уей!

- Уделэ уэ? Сэ шыр цыкылуэр сшхьуи? Уоу, Мээтыхэ!!! Сэ цыкылуэр зырысфлэфлэр псом иджы! Хьэуэ, апхуэдэуэцкыым, фы дьдэуэ зырыслэгъуэр. А

Жыгей абрагъуэм и лгъэхьыц гъумхэм кцэццэжуауэ кцэццэлэ бзу шырыр зэри-флэцкыкэ макый. Бзум зыгуэр хуигъуэ-за? Хьэлыншэ? Хьэмэрэ и анэм япэу пэццлэ хьуа шырыр гужьэуэ ара? Ара-гъэнки мэху! Сытми, мээым псэуэцхьэу шьэсыр зэхуэжэсаши, хуаццэнур яццэркъым зи дамэр жэпхьыу абгъуэм кыльэцтэ бзу шьэзыфлэфлым. Зырызхьэ, зэрогъэкый ауэ мо тхэмыщкцлэм зыгуэркцэ дэлэпкыун кьэхэжыркыым.

- Ар иджы едэпцанэрэ кьыщыццлэр?! Яжетлэ пэтми, губзыгъэ хьуркыым мы бзу лгъэпкыр, - зыгъэхьыжэу мэтхьэуэсыз тхэкълумэжыкыыр.

- Си флэц хьуркыым ар езы бзу анэхэм абгъуэм кьрамыдэжыу. Лло? Яхуэ-мышцлэн ии гугъэ?! Тхэз яхуэццлэнуу тлэ, куэд кьарашэр яхуэмыгъашхэмэ, нэхь ныблэр кьрадзынуц, уэлэхьы, кьрадзынуу! - пещэ мышэжым.

- Мыр мыщэ хьуа ныблэнуу? - жи зыгуэрым шьэу дьдэу...

- Кьызгуэрымилэри? Шьыпхуэмыгъэ-шхэнукыу, шьэз кьипшын хуей? Сэ, псалэм папцлэ, бажэ шыр цыкыу семыхуапсэ ффлэцлэр? Си нэр зэтесхми зэтесплэми си нэгъу ццлэц, сэ схуэдэу гуэрэ бгъэгъуу, нэ цыкыу-пэ цыкыу хуэжуауэ сохуэапсэм Тхэз. Ауэ дунейм кьытезыуэтылэпщхьэу и шьхэр здыкхьынуу имыщлэу шьэз згъэпсэнур хуей?!

Абы хэтэ бзу шыр цыкыу кьэтэджыну шелэклэ, кьарууншэу сабэм ходжэлэж. Бажэр абы лгъапэццилэуэ бгъэдохэ, йопэмри, шьэмэхъашэу, - Фуу, мыр тхэз дьгъэжым пхуимышхьы, цыкылуэжый бамэ. Ауэзээ... Фыарзэмэ, сэ кьэс-ццэцци, зыгуэр кьыщыццлэу си гъуэм изгъэсынц. Псалэ хуэмей шьылэ, Тхэз изгъэсынц! - жи.

Зяулкэ псори шым мэху...

- А лэун гул, абы бажэм ириццэнур фэра зымыщлэр? - жи жындум жыгъэхьэм кьегежыуэрэ. - Кьакыуэ мыдэ, кьыпхуаццлэн шьыжыкым мы кьэзгъун гулым, - жишэ жындуми, дэлэпкэ ццлэрыуэрэ бзу цыкыуэ и шьыбым тригъэццэсыхьэри, хуэсакыпэуэрэ, зылтэ-жэц.

- Е, жынду шьээматэжэ, а тхэмыщкцлэр иджыри зэ жыгым кьехуэжыжэ, - зэфлэклац, уццэгъэжымэ, шьым кьегъэтэсыжыж жыгым кьомыутлэп-шхьэхьыу, - ццлэнакыу мышэжым шьы-жылэ, псори зэццлэдыхъашэц, абы жилар яфлэгъэццлэгъуэрэ лгъэбы-цэжым флэпкыуэрэ кьыпхуэмыщлэу.

- Фи ногу зиужамэ, фызыбжыкыж хьунущ, - кьытыжаш жэуап лгъэуэ зы-зылэтыжэ жындум.

- Ухуейми еплэ, ишхьну ихьурац ар, ишхьну. Бжызофэ, дькыбгъаццлэри лы лэцлэр тлэццлэгъэжыкыуэсыкылаш. Ей, бзад-джэц а жынду лгъэпкыр, бзаджэцлэц, - мышэм яужу ушу иува бажэ укьуеям и жьэр игъэуыларкыым.

- Жынду лгъэпкыр жылэ? Бажэжэр сыт хуэдэ-тлэ? - и лгъауэ хьэлхэжэр шьым триупцлэу эдэкуэм мышэжыкыр кьэуытлэц, бажэм кьыхуеплэжэри, кьеупцлэц.

- Ылы, бажэжэр жылэ? Бажэжэр... Кхытэ бэуу иджы, лэй зымылэ шьы-кыым, зи бажэ бажит! хьылэшыуэ шьытамэ, иджы псоми апхуэдэфэ кьыдэ-мыпллэ. Уинми, узакхуэкым.

- Хьэ-хьэ, захуэр хэтми пцлэрэ, кьуйи? Нэхь лгъэрызэхьэршэ, араши, уз нэхь бланэ дэццлэцлэм, укьыщымплэтуэу. Узытеклуэр ии ерыскыш...

Жындур и абгъуэм шьынэсыжам, кьарууншэ хьуа бзу цыкыуу жей паклэ ирихьэжэри, и кьаруи нэхь кьызыры-гуэтыжэц.

- Уз пхуэдэ цыкылуэжыкыым сыт яшхыр? Зы дзыгуэу пшэр пхуэгъэжэрун? Мы гъэм дзыгуэрэ абгъуэуэ зыотыжы.

- Си анэм хьэмбылут сигъэшхыр, - кьытыж и макъым кыкыу дьдэуэ бзу цыкыуу.

- Уоу мыгъуэ, сэ сшхьм ишхьыжэр дэнэ сэ кьызыдэжынуу? Кьыуэанэклэ псы кьыпхуахуэ шьымытауэ плэрэ уэ?

- Сымышхэмэ содэ, моуэ сыщылэмэ, сэ, сэзэ...

- Си джэ ушылэнци, сыкьэбуклаш, усхуауэ жалэнци, узэрэ схуамысуэц.

Сытми, жындум хьэмбылу пшэрыфлэ кьыгуэтри кьыхьати, модрей тхэмыщкцлэм и плэ кьырымгъэжыу ишаш.

Жындур эплэжыкыу кьызылэжыкыу жынуу бзум и плэклэ абгъуэм жынду шыр кьыхуац.

- Ар дауэ!.. Сыт мы слэгъуэр? - жи зу и нэхэр игъэуэлэрэплэрэуэр, жьэхэкулатэ абы жындучэ кьэуэлэбжар.

- Бжеслэнуу сыгъэгупцэжэц. Сэзээ... сыкызызэрыгуэжыкыым. Сыкызызэры-гуэжыкыым! Кцэццэу жыплэмэ, сызы-гъашхэм ещхэ сохуэ. Мис араш!

- Хьыы! Апхуэдэуэр жындучэ дадэм шьхэ удэдэжгурэ? Си гур кьэбгъэу-вылэц, бзуужэ цыкыу, - и нэгур зэхуэуэ тельдыжэ зи шьыпэлагуэ жындум.

- Сэ, пцлэнуу хуеймэ, сыбуужэ цыкыу-кыым...

- Атлэ усыт?.. Утхьэдэжэ? Умышэ? Удыгъужэ?

- Сшлэжкыым. Дунейм сыкызызэрыте-хьуэрэ зызохьэуэри зызохьэуэж. Япэ-щыкыкэ мышэу, хьэуэ, бзухьэуагуэу, хьэмэрэ - мышэц, хьэмэрэ - бажт... Сытми, зыгуэрэ сыкьэжыати, иджы сы-жындучэ.

- Ар дауэ?

- Дауэми шьхьэуэми сцлэркъым, ауэ сэ сызызэрышымта псэуэцхэ шьылэжкыым. Е, жалэр пэжмэ, жындухэр губзы-гъэлейш. Губзыгъэ сцлэжым, ауэ жэщи махуи фи нэгур зэхуэжуэуэ, жындум хуэдэу... Уэй! Сытми, жыгым фыкы-плэпхьыри фытесц, абы кьыкыри кьащлэ уз.

- Куэд жумылэ, ии тельгэм зыхуэж шьхэцлэ, а узэрыакыул кцэццэ.

- Уз жылэр мылуэу, сэ кьэзгупсысам кьэдалуэ мыдэ. Дегъауэ, бажжэ цыкыуу дигу тедгъэгъэсагъэ.

- Кхытэ, уз узэуэнураци, узыщыццэр кьэццлэжыкыу.

- Сызыщыццэр мылуэуц, ауэ а бажжэ цыкыуу кьызырысцлэнаклар плэгъуэ-кьэ? Си лгъэр кьокьуэалэуэ, сигу кьэжыжэмэ...

- Кьызырыццлэжыкыу, илэ пцлэжы-нуу. А жыхуэплэр ии лгъэпкыгъуэми пцлэркъым уз, - шьыпхуэццлэ жындур.

- Лло, сэ лгъэпкыгъуэуэ сыбгъэщлэнуу. Кьыбгурьулэмэ, сэ сызыгъашхэрэц си лгъэпкыгъуэр, ардэижэр ауи кьызыдэр-кыым.

- Апхуэдэр ии закьуэмэ, лгъэныкыуэ уедгъэынты зэфлэклац, ауэ, ди жагуэуэ зэрыхьунци, ии закьуэжым... Сэ кьызыгурьымылэри?! Уз бажэм зызы-пылшэнуу дауэ, абы баджэ нэгъуэццэ и пащхэ кьихуэрэ, ирегъэмэрэкулэуэ, уз лы тыкырыфлэ урокуу.

- Сэ жыкындучэ, ей, жындухэр губ-зыгъэц. Зыгуэр кьэдгупсысынц.

- Кхытэ сыжындучэ жылэуэ, си напэр тумых, узэхуэблэцэжауэ езыр, цыкыу-гъащэ флэкла узэрыхьун шьымылэ.

- Плягагъуэц!

- Ар уз пхуэзэфлэклэмэ, сэ игъашцлэц узгъэшхэну укьызогъэгъуэ. Укыкылашэц итанэ, игъашцлэц жындучэ уцты-нуу. Узт насыл!

- Сыхуей сэ апхуэдэ лүзхутхэбэз мышу? Иджыри илгъэ 60-клэ сызрикыун нэхцэ симылэ уей сэ!

- Е лэун! Жындухэр апхуэдизэр псэу-кыым.

- Хьы, унэхьеижи... Сыкьэбгъаццлэу сыбгъэлэнуурац?

- Улла пэлытэкъэ уз. Хэтэ хуей а уз кьэппсэум?

- Умышцлэми сцлэркъым, ауэ зыгуэ-рым хуэупсэуныр шьхэзгъэпцэжэц. Иджыпсту кьыргъэжэжэц, «си лгъэп-кыым и напэм, и шьыфым сыхуэпсэу, дэ ижэ-ижыж лгъандэрэ хабэжжэ дахэжэр дилэц»... Зэхэсхаш сэ апхуэдэ таурьы-лэжэ. Зыри кьыкыркыым абы. Иклэм-икылым, а псори зэрыпцлэр кьыб-гыруэжынуэрэ, зыгуэр бгъэбамплэуэ и унащхэ угурыму утесынуу, мыдэ, бэлыхэ гуэр уз кьольята кьыпшыкы-жу.

- Нтлэ, кьызылэтыжэц! Дэ, ну нэхь-флэжэрэц, гурэ псэклэ кьабэз жындучэрэц жыхуэслэр, мыгуэуэ лгъэныгъэ зыщлэпэр кьыдоццлэри, хьыбарегъа-ццэ дьхуокулэу.

- Уей кьэбгъуэтам зыццлэбгъэхьыжээн. - Лло и лажэр? Дэ дьзынэцэнэр зыщлэм зегъэхьэзыр.

цыкылуэр зыщыгуфлэжыкыуу гуэрхэр сыт цыгыуи кьэзырхуэзугъуейр зымыщлэр хэт?!

- Мис араш! Мис араш жыслэр а флэц ццлэхьунури.

- Хьунгьаллэ, кьатхэнсулыкыу, сытыт хьэмкыуэ кьээнэц Цыкыуэ ещанэу узы-хуейуэ жыхуэплэр?

- Кьуэнтхурей льябжэуэ...

- Льябжээншэ ухуэ уз пхуэдэ псори!

- Е, зэт! Жындухэр! Жьэратэкъэ цы-зэхэзеклуэр???

- Зытхьэуажэц! Зэрыплягауэщи, дддээрэ зыдохуэжэ, - жи лэри жындум и дамэ лгъэццлэжэ кьышхуэ кьыщыри-гъэхуу, абгъуэм илгъэтыклаш.

- Хьы. Жынду мыгъасэ! Сэлам кьудей кьызыжыжакыым, - клэпкыкылаш абы мыдрейр.

- Жьым уихьэуэ сыкьэсыжам арац, - гурымырт хьэуам есу хэт жындучэ-жыр.

Пщыхьэщхьэхуэкулэу хьуу псори зэ-хуихьэсри, и жьэм жьэдэлэу кьыкуи-хьаш.

- Тшхын гуэр кьэлпхьа? Си гур лейуэ похуэ - абгъуэм кьинар зыгъэтхьэмьш-кафэу ццлэпцлэ.

- Хьэуэ, тлэсэ, ирикунц, зэ узгъэшхати, сьпэлэджэжаш.

- Си клэпкыуу цыкылуэр кьрелуэнтлэжыкыу, зы хьэмбылуэ закьуэу кьысхуэпхьэжэц!

- Дунейр хуитц, узоутыпщхьэжыкыу, мээым хьэлпхуэццлэ шьысэр урикыуу зэ-тешхьыжэ.

- Ылы, кьэлпцаи, сэ занцлэу сашхь-нууц итанэ.

- Сфлэгъэццлэгъуэну сеплэынты уз узышхьым кьыщыщылым.

- Уи нэр кьажу ии лгъэпкыгъуэ еб-гъэшхьыгъэ? Сыушыр цыкылуу ии нэгу кьыщлэгъэхьэц!.. Идэжуи анэфлэ умышь-хьунрэт уэ!

- Дауэ шьыи, сэ анэфлэ кьысхэжыкыу лэ-лэм илэжыкыу...

- Шьхэ жылэрэ апхуэдэу, кьыпхэжэ-нут тлэ, ауэми кьыпхэжыкыу. Уз гушлэгъу пхэлыц, арыншамэ, сыкьэбгъэлэрэт!

- Е лүшэ, сыткыи улуши. Сэ сыжындучэ-ушхуэ, кьыбгурьулэмэ...

- Уоуу. Псалэмакыуэр шьыдогъэт!.. Нтлэ, араши, пцлэджыжэ кьыуэ дькьэтэджуэ уэсэлэ зэхуэтхьэсын хуейц, а зырац кьанэр.

- Кьэтэджи зэхуэхьэс, жындухэр жьыригъэжыкыым.

- Пцлэдей закьуэм укьэтэджыныш!

- Сыкьэтэджыныш! Мыр сыт? Тлэку дэклэмэ, дьбгъэлылэшэнуу уз. Уи плэ укьызыжыкыуу мы абгъуэм уи-шхьыжыжэ, зэфлэклакыу?

- Умыделэ! Сэ узгъэгъэжыкыу.

- Сыхуейкыым!!!

- Сэ дзыгъуэшхуэ куэдэ дэццлэц бжеслэц.

- «Фейцей и лүзхутхьэбээр ещхьыжэ», - жалауэ зэхэлпхьэу? Мы зэм бжызолэри, зыщымыгъэгъуэццлэ, мы мээыри зи ин-гъыым, псэуэццлэжэуэ си куэдэжыкыуу жындум нэхэ лүц хьэжыкыу. КьыБГУРЬУА!

Уз пхуэдэжэуи чэнджэши, а бзэуи дьхуэмыныкыуэу, ди шьхэ лүэуу тхудо-гъэжыж.

- Хьунц кхьылэ, мыпхуэдизу зумы-фьыццлэжыкыу, сэ сыкьэтэджыныш.

Жындухэр кьыщышам, шэджа-гъуэм фыуэ флэклац, дьгъэм шьыльэм уэсэлэу тельэр зырызэщилэбзежэрэ шьыгъэпцэжэц. Гъэгъахэм а лум кьына тлэуэпсхэр зырызуэрэ ерагъуу зэхуэ-хьэсри, бажэм и шьхьыжэр зэхашцлэц. Ауэ лүэуракъэ, ар иджы ирахьэлээн хуейт.

- Зэ си натлэм уиклауэ слэгъуэну плэрэ? Дапцэрэ бжеслэ, сэ есхьэлэжыкыуу ар бажэм.

- Укызыдэжыкыуу кьыплати, тлэ? - зон-ныкыуэу ахэр.

- Ар сигу кьэжыжэжэжым, сыт абы бажэм ириццэнур?

- Плягагъуэц!

- Иджыпстунцлэ жьылэ? - жейлэри жындучэ шьыпэ зытешашцлэ.

ШОМАХУЭ Залинэ.
(Кьыкылапкыуэнууц).

«КЪЕЖЭКИМ» И ЗЭФЛЭКИ

«Адыг дуней» лъэпкъ фондм «Сыринэ» ялэ адыгэ шалэгьуалэ театрыр къызэрэзэриггэпэщрэ куэд дэклактым - 2021 гъэ лъандэрэ шыгъу аращ. Апхуэдэу шыгъи, театрыр хунэсащ и цэр фыкIа игъэлуну, республикым къыщакIауэху, цыхубэм я гум дыхъну. Иджылагъэ Урысейпсо зэпеуэм шагьэлэгъуашъ Къаныкъуэ Заринэ и пьесэмкIа ягъэува «Къежэки» спектаклыр икIа къыхуагъэфэщэ «Лъэпкъыбзэр зэрехуэмэм папщIа» дипломым и ялэ нагъыщэр.

«ТЕАТРАЛЪНАЯ ЗАВАЛИНКА» проектыр Урысей Федерацим и Президентым и гранткIа къызэрагъэпэщэщ. Мы гъэм шцэкиуэгъуэм и 6-м ещцIанэрэ фестивалыр къызэрэуахашъ. Ар щекIуакIащ Одиновэ районм хиубыдэ Осоргино жылэм шыгъэ «Лесной городок» пансионатым. Фестиваль-зэпеуэм я лэжьыгъэ ирагъэбзэщ Урысейм и шыналъи 174-м шыгъ гул 46-м. «Сыринэр» ялеуащ Сыктывкар, Мышкинэ, Омск, Жуковскэ, Муром, Пермь, Киров, Раменскэ, Красноярск, Санкт-Петербург, Одиновэ, Саратов, нэгъуэщI къалэхэм кыкIа театр гухъэм. Къэбэрдей-Балъкъэрим икIа гупыр гуапэу ирагъэблэгъащ, езы шцалэгъуалэм хэлъэт къызыкуахашъ - адыгэ джэгукIа яхъыашъ.

Зэпеуэм и къэпщытакуэ гупым хэтэщ театрымрэ киномрэ я актёр Калькаев Роман, театрым и критикху Глебовэ Еленэр Уваров Вячеславрэ, режиссёр Филинов Владимир. Къэпщытакуэхэм я унафэщIу шыгъащ УФ-м шэнхэбзэмкIа шыкIа зилэ и лэжакIуэ, режиссёр Зоринэ Аллэ. Луэкым къеблэгъащ Жуковскэ къалэ округым и администрацим и управленэм и унафэщI Алфёровэ Ольгэ, актёр, ГИТИС-мрэ ВГИК-мрэ я доцент Снопков Олег, актёр, Щепкиным и цэр зезыкхэ ВТУ-м и доцент Домин Борис сымэ.

Фестивалым и къызэгъэпэщакIуэхэм, абы шызэпеуэхэм, хъэццэхэм псалъэ гуапэкIа захуигъэзэщ художественнэ творчествэмрэ гуманитар технологияэмкIа урысейпсо центрим и унафэщI Даниловэ Татьяна.

- Илъэс куэд хуауэ екIуэкI фестивалым къоблагъэ, шцалэ дьдэ пэти, цыхубэм я гум дыхъну хунэса актёр гупыр, абыхэм ядэлажэ режиссёр Iээжэр. Си фIэщ мэхь мы гъэм зи зэфлэкикIа дызэгъуфIэхэм театр гъуаджэм жыджэрэу шылэжъхунэр къазэрехыкIанур. 2024 гъэм Урысейм и шыналъэ псоми театр школэр къыщызэрагъэпэщынушъ. Нобэки апхуэдэ театр мин 30-м нэблагъэ шыгъащ. Мы фестивалым творческэ гупсысэки фызырыщызэхуаужэр, зыр адрейм фызырыкIалыплъыр куэд и уасэщ, - жиIащ абы.

Фестивалыр шцэщыгъуэу екIуакIащ. Утыку итыкIэмрэ къэпсэлъэкIэмрэ, къафэмкIа, режиссурэмкIа, сфехтованиемкIа, бзэ шэрыуагъымкIа дерхэр екIуакIащ. Махуэ къэс ягъэлэгъуашъ спектаклищ-пIы. Театрхэм я унафэщIхэмрэ режиссёрхэмрэ папщIэ шыгъуэу мастер-классхэр шыIащ. Фестивалым и дамыгъуэ ягъэхъзыра хъэшпып цыкIуфIэкихэр тыгъэ хуащIащ абы хэтэхэм.

«Сыринэм» зыкыгъэлэгъуашъ тегушхуарэ екIуу. Залым шцэхэм спектаклыр тельдыджэ зэрэщытухэм шыкхъэт теухъу, ар иуха нэужэ шыгъэпэщакIахым куэдым шцэлупIащ, ягу дыхъа Iыхъожэр къыхагъэщэщ, лыхъужэхэм я хъэл-шэнхэм сюжетым и зэхэлъыкIэм и гугъу ящIащ. Спектаклыр апхуэдизу Iээу ягъэуващ, актёр ныхъыщIэхэр я псэр етауэ джэугати, театрелпъхэм мыхъэнэшхуэ иратыкхым ар зэрагъэлэгъуа адыгэбзэр къазэрыгурымIуэм.

«Сыринэ» шцалэгъуалэ театрым и унафэщI Гугъуэтхэ Ахьмэд тепсэлъыхъащ Iуэху дахэм я гуапэу зэрехъэтам.

- «Театральная завалинка» фестивалышхуэм адыгэбзэкIа гъа пэсэ зэрэщыдгъэлэгъуар дэркIэ шыкхэ. Iуэхум гуапэу дыхътащ, спектаклыр дгъэлэгъуа нэужыи дI бзэм зыри гугъу зэрыримигъэхьар, атIэ я гуапэу зэредэлуар зыхыдагъэщIащ. Сыт и уасэ дI актёр ныхъыщIэхэм я зэфлэкимрэ шцэщыгъуэмрэ мастер-классхэм шыхагъэхуэну Iэмал зэрагъэуатIа. «Къежэки» спектаклыр шызэпкърахым, фестивалым и къэпщытакуэхэм къыхагъэщэщ ар европей жыпхъэм тегу гъэпсауэ къазэрэщыгъуар. Театрым и художественнэ унафэщI Къанкъл Исламэр сэрэ дызыхэтэр къэтпщытэгъу дьтэпсэлъыхъыжашъ, «Къежэкир» адэки зэ-

пеуэхэм шэн хуейуэ, гъуэгу етыпкъуэ, куэдым къацIы-хуну шхъэпэу къэтлътытащ, - жиIащ Гугъуэтхыжым.

Фестивалыр сыткIа зэпэлъытарэ нэщIысауэ къызэрэзэрагъэпэщэм, абы хуабагъэ зэрэщызыкхъэщIэм шыкхъэт теухъу «Сыринэм» и художественнэ унафэщI Къанкъл Ислам:

- Театр дуней тельдыджэм зэуэ дыккыщыхуатэ. Сэ сыхътащ фестиваль куэдым. Ауэ мыр псом нэхъэр нэхъ си гум дыхъащ. Дыхуейщ иджыри «Театральная завалинка» проектм дыхътыну, тедгъэзэну. ДэркIэ пщIэщ лъэпкъыбзэр зэрхътыуэмэм папщIэ къытхуагъэфэщэ дипломыр Налшык къызэрылэуэмэм «Къежэки» сеплъыщIэхэм мыр я ялэ фестивалышхуэщ. Ягу дыхъащ мыбы шалэгъуа псори. Мылхуэдэ Iуэхугъуэхэм сыт шыгъуи хэлъыт шэнхэбзэм елха гупсысэхэр, шызыбгъэщIыгу гупсысэ шцэщыгъуэ зилэ цыхухэр, шцэныгъэм шыкхыбгъахуэ.

Горькэм и цэр зезыкхэ Литературэ институтым и студенткэ Сафиулинэ Елизаветэ Одиновэ шцэкулам и шхъэусыгъуэт «Сыринэм» и «Къежэки» еплъыныр. - ПсалъэкIа кысыхуэлэтэнукым «Къежэки» сеплъыкы зыхъэщIар зыхуэдизыр! ДжэгукIэ Iэмал тельдыджэм шцлэ гупсысэр къызэрылэуэмэм зэран хуэхуакуым адыгэбзэ зэрэщыщIэр. Спектаклыр къызэрэзэгъэпэщамрэ актёрхэм я джэгукIэмрэ псори гурылуэгъуэ къысщэщIащ. Спектаклыр иуха нэужэ, абы шыджэгухуэм упщIэхэр трагъэлъалъэрт - ар хабзэщ, зэпIар зэпкърахыжу. Актёр ныхъыщIэхэр а упщIэ къоным псом нэхъэр нэхъышхъэ зы упщIэкIа зэрэпаджэжарщ сэ гуапэу сыкхъэзыгъэуабжар: «Ди бзэр дэуэ къыфшыкхуа?», - шцэлэгъащ езы ныхъыщIэхэр. Къагурулуэ къызыкхэ лъэпкъым и шэнхэбзэмрэ бзэмрэ мыхъэнэшхуэ ялэр зыхуэдизыр. Ахэр езыкхэр ныхъыщIэ дьдэхъщ: хэт школакIуэщ, хэт колледж, институт шцлэгъэхъэнэ зыгъэхъэзыр кудейщ. Спектакл нэужым Гугъуэтхэ Ахьмэдрэ Къанкъл Исламэр сепсэлъащ я лэжьыгъэм теухуауэ. Ислам сыщыгъэгуэзэщ спектаклыщIэ елжынын дэпэкIэ мурад зэрилэр. Пьесэр, абы шцыджэгъа ныхъыщIэхэр, гупым и унафэщIхэр зэхуэфэщэщ, сыхуэзэну иджыри си нэ къызыкуакар пьесэр зытха Къаныкъуэ Заринэщ. Сэ дэпэкIа «Сыринэм» игъэлэгъуэнукым сыпгэлъэнушъ, - жиIащ Сафиулинэм.

«Адыг дуней» лъэпкъ фондм и унафэщIэху Къып Гупсэрэ ХъэцIыкIу Раерэ ныхъыщIэ театрыр зыхъта Iуэхум, адыгэ шэнхэбзэ зэригъэлэгъуам, адыгэбзэм папщIэ я шхъэр лъагуэ зэралэтам, пщIэ ялэу Налшык къызэрэкуэлэжэм шыгъуфIакIащ.

- Ди фондм къызэригъэпэщэ «Сыринэ» шцалэгъуалэ театрыр урысейпсо зэпеуэм хэтэщ. Утыкухуэм я зэфлэки шцалэгъуэгуэну гупык ящIащ къэралым шылажэ шцалэгъуалэ театр куэдым. ГурыфIыгъуэщ, дызэрэгушхуэщ зэпеуэм «Сыринэм» текулуныгъэ къызэрэщыкхьар. Пьесэр зытха Къаныкъуэ Заринэ кыльытащ джэгукIуэ ныхъыщIэхэм къедэлэуэну, къеплъынухэм я дежкIэ гурылуэгъуафIэ хуэн папщIэ, пьесэр урысыбзэкIа зэдзэкIауэ ялэн зэрехуейр. ЗэдзэкIар тхылымIащ напэм иту, программэхэм дэлъу къэпщытакуэхэм ялэщIэлашъ, ауэ утыкур зыгъэжкъыфIар адыгэбзэрэщ. Мэзкуу шыла шцалэгъуалэм я гуапэу жалэж зыхъта лъэпкъым адыгэбзэм шыщ псалъэ гуэрхэр зрагъэщIэну зэрелэлIар. Зыхыахэр къыдахъэхыфашъ, гультытэ лей зыхурагъэщIыфашъ я утыку итыкIэмкIа, лъэпкъ гъэсэныгъэ ягъэлэгъуамкIа, адыгэ джэгу дахэмкIа. Адыгэбзэр хуэмэнымкIа, ефIэкилуэнымкIа лэжьыгъэ зэралэм папщIэ ФышцIэ тхыл ялыгъуэ къекIуэлэжэщ гупыр. Апхуэдэу, я шцэ къралашъ Къаныкъуэ Заринэ, Къанкъл Ислам, Гугъуэтыж Ахьмэд сымэ. Мызыгуэгум «Сыринэр» зэрэзэкулар Къэбэрдей-Балъкъэрим Шцалэгъуалэм и IуэхухэмкIа и министерствэм къыхуигъэфэщэа грантырщ. «Сыринэр» елIэлэнушъ адэки зэрэщыкхынымIа - жиIащ ХъэцIыкIу Рае.

«Сыринэм» утыку ирихъуэ пщIэ къызэрэилэжэ «Къежэки» спектаклыр сыт хуэдэ зэманым поджэж. Уегъэгупсысэ, уегъэнэщхъей, хэкипIа уегъэлъыхуэ, гугъышцэ шцэбэ зэрэщIэлъым шцэщыгъуэ къыпщэщI. «Къежэки» адэки и гъуэгур дахэ хъуну дэри ди гуапэщ.

Бжыыхъэ хуабэр зэранщ

Узыншагъэ

ШцIуэпсым лей хэткъым, псори зэпэшэ-чауэ, убзыхуауэ къокIуэкI. Ауэ шыIэщ гъатхэм зыщыгъэгъуви, бжыыхъэм зыщIэжым, шцIымахуэр шцIуэсыншым, гъэмахуэ хуабэм цыхуу щуикIи. Иджыпсту дызэрэйт гъэм и зэманыр къапщтэмэ, бжыыхъэр зыфIэцIыр нэхъыбэщ, гъэмахуэ жьэрэжэм иужыкIэ псэ тыншыгъуэ къахухьэри. Ауэ шцэныгъэлэхэм жалэ бжыыхъэ хуабэр нэхэ зэраныжу зэрэщытыр.

- IЭПКЪЛЪЭПКЪЫМ игъуэт зэхуэуэныныгъэхэм ятэпщIыкхэмэ, бжыыхъэм нэхэ цэуу хэлъфэ ахэткъым илъэсым и зэманхэм. Сыту жыпIэмэ, махуэр кIэщI махуэри, дыгъэспри мащIэуэ цыхуэм къызэрлэгъэлэсэр. ДызэрэщыгъуэзэщIи, витамин D жыхуэтIэр дыгъэспрыщ къызыпкIри, ар къытлъымысэмэ, узыфэ зэмылIэужыкыгъуэхэр къохъей, цыхуэм ишх калцийр и пкъым имызагъуэ ирелъэсыкIыж, къаруунуш мэхуу, уз зэрэщIалэхэр псынщIэ дьдэу къеубыд. Абы и закыуэ-къым... Къэблагъэ шцIылэмрэ бжыыхъэ дыгъэпэщ хуабэмрэ зонныкуэгуэри, атмосферэм къыщекIуэкI зэхуэуэныныгъэхэр давленим ионыкыуэкуу. Зэм дэкуейуэ, зэм и ежэжыгурэ цыхуэм и узыншагъэм «ириджэгу» давлэнэм къегъэхъей гу, лынтхуэ, псантхуэ узыфэхэр. Уеблэмэ узыншагъэ бьдэр зы напщIэм тельхэри къегъэдзыхъэ абы: шхъэузыр къефькIрей мэхуу, псынщIэу йош, къару имылэу, зыхуэмылэу шыгъуэ, - желэ «Гемотест» лаборатори и дохутыр Иванов Роман.

КъызэрэщIэжыкIыкIа, бжыыхъэм узыфэ зэрэщIалэ зэмылIэужыкыгъуэхэр къохъей. Дуней хуабэмэ, ахэр нэхъыфIыкхуэ мобагъуэ, хъэуар гъушэмэ - нэхэ псынщIэу цыхуэм деж нэхэс, и цыгъыным нэхъыбэрэ тещ. КъыщынэмыщIауэ, зэрэщыкхуэпэну умыщIэу укъегъапщIэ дьдэгъэпсым. Нобэ хуабэ хъунуш жыпIэу, тэмэуу зымыхуэпэу уном утыкхэпIэмэ, дунейм напIэу зыпIэм зыкызырриджэу уэлбанэ хужыкыри хэлъыт. Е, шыIэщ жыпIэу, цыджанэ Iув шыпIагъэмэ, хуабэ хужыкыри укъэпIэнтIэнтIэщ. Сымаджэ хуэнушч тIум шыгъуэм. Дауи, балигъым зыгуэрэуэ зэхуигъэкилуэнэ а Iуэхугъуэр, ауэ сабийм хуэхъэгъэкилуэным дунейм и тыхьогъуэхэр. Аращ бжыыхъэм деж сабийхэм уз зэрэщIалэхэр къапкъырыхъэуэрэ куэд дьдэ сымаджэ шцэхуэр.

Иджыри зы Iуэхугъуэ: бжыыхъэ хуабэм деж аллергиер къохъей. ПщIащIэ пыльэтыжажэр кIэщIу зэщIэщIытэхэмэ, апхуэдэ ныкыса-ныгъэ къалпыкынуэтыкым, ауэ хуэм-хуэмурэ гъуэу зтелъ хъэмIахуэм дыгъэ къыщIэтепсэки я зэхуакухэр догъуэтыкI, ар жьым ирехъэ-жэмыр, цыхуэм аллергии кърет, астмэмрэ уз зэмылIэужыкыгъуэхэмрэ къегъэхъей, имунитетыр ирегъэхуэж. Бжыыхъэ шхъэ узыр пхуэз-телыгъэнушч, пIы хуабэ шыпIагъэжэрэ, дохутыргхэм зэрэжалэмкIа. Псантхуэхэм шцIыэ хыхъэуэр шхъэр игъэуу аращ. КъыщынэмыщIауэ, цыхуэр жейкIэ ирикуэн хуейщ. Сыту жыпIэмэ, ущыжейм дежэ Iэпкълэпкъыр нэхэ ерышу узыфэхэм щезауэр.

ФЫРЭ АНФИСЭ.

ГУГЪУЭТ Заремэ.

Зыгъэпсэхугъуэ махуэм

Малъхъэдис

Зыгъэхъзырар нэщипыджэ Замирэщ

Гушыгъэ

Жиш яужь кынэм си мылкур ейщ

Я адэр шылэм, и кьуйттым уэсэт къахуишщ:

- Фи шитыр къызэдэвгъажи, жиш яужь кынэм си мылкур ейщ, - жиэри.

Адэр лэри шлальхъэжаш, мылкур зыгуэрэм лысын хуейтэ-къэ?

Адэм и уэсатыр ягъэзэщэну я шы зырызым шэсри гугъуэм дэклаш.

Зэбгуроуэври, яшхэр ирагъэлъ. Дэтхэнэри хуейщ и шыр иужь кинэнуи, къыжъэдактуэж.

Апхуэдэу шхъэж и шыр иужь къыхуимыгъанэу куэдрэ пы-лъауэ, шыжэми тхурымбэр къайтэтэгъуи зэхаклауэ, зы шу гуэр блэкты ар ильэгъуаш. Апхуэдэу шлалымкIэ шчулщым, лухур зылуыр къыжралаш.

- ФишхэмкIэ физэхъуажи фыкъызэдэжэ, делэжыитI, - жиэри, шур блэклаш.

Псалъэ пэжхэр

Япэ умыуэ, къауэм ущымысхэ

- ◆Блэжын бгъуэтмэ, пшхыни бгъуэтынщ.
- ◆Дыщэр дыщэ зыщыр пщэнтIапсщ.
- ◆Гугъуэ уехуэ къэблэжыр Iэфыщ.
- ◆Жи жэ куэд жиэм и Iэ куэд ищIэжкыым.
- ◆Къуажэ зилэ нэхэрэ - Iэ зыфIэт.
- ◆Мзлыхуэр куэдмэ, мзлыр хьэрэм мэхуэ.
- ◆Мыдэф и луданэ кIыхъщ.
- ◆НэрыIэзэ Iэпзэдэ.

- ◆ПщэнтIапс пщэншэ хур-къым.
- ◆Iуэхуншэ псалъэрейщ.
- ◆Ахъшэ и куэдмэ, делэми, пщыщ.
- ◆Жи Iуэ былым из нэхэрэ - зи шхъэ акыл ит.
- ◆Ибэр бэщэщ.
- ◆Изэр ныктуэрэ зрыщIэжкыым.
- ◆Дунейр къэкIухыи, уи унэ ихъэж.
- ◆Япэ умыуэ, къауэм ущы-мысхэ.
- ◆Дыщэ унэ нэхэрэ - уи унэжэ.
- ◆Дзыгуэ пэтрэ и гъуэ шыл-лIыхуэжщ.
- ◆Зауэм хэту джатэ хэхуэ ятыркыым.
- ◆Уи адэ и шылIэ гъэдахэ, уи анэ дахуэ епсалъэ.
- ◆Уи нэ кьейэм и псэм еIжэ.
- ◆Хамэ хэку сыщытхъэ нэхэрэ - си хэхужэ сыщылIэ.
- ◆Хьэрэ пэт и къуажэр иб-гынаркъым.

Жэрүмэ гъэгъуа, кIэртIоф шIэлъу гъэжыауэ

Жэрүмэ гъэгъуар см 2 и Iу-вагъуу хурейуэ зэпаупщI, Iу-данэкIэ пхамэ, ар къыхах, тебэ къэпIам сатыр зэльэмыIэ-су Iубауэ иралъхъэ. Абы псы шылэ шIакIэри, и шхьэр тра-пIэ, мафIэ цIыкIум тету ягъа-вэ. МафIэр инмэ, жэрүмэр мыжэ шылэ псыр шIова-щIэ. Псыр дакъыкIэ 25 - 30-кIэ шIэвэщIэн. жэрүмэр абы дэвэн хуейщ. ИтIанэ IупцIурэ упцIэтэ кIэртIоф, шыгъу, бжын упцIэтэ, шыбжй пIыжэ сыр халъхъэри, теба-шхьэр теплауэ, мафIэ цIыкIум тету аргуру дакъыкIы 6 - 8-кIэ ягъажэ езым къыщIэ-жа дагъэмкIэ. Хьэзыр мэхуэ шыжалэм, псы шылэ тIэку шIакIэри, зэIамыщIэу дакъы-кIы 8 - 10-кIэ ягъажэ. Iэнэм зрытрагъуэрэ пщтырущ. ПIастэ хуабэ, шIакхъуэ, чыр-жын, мэхаджэ дащ.

Халъхъэхэр (цIыхуитI Iыхъэ): жэрүмэ гъэгъуауэ - г 160-рэ, кIэртIоф укъэбзауэ - г 250-рэ, псывэу - г 150-рэ, бжынышхъэ укъэбзауэ - г 30, етуланэу шIакIэ псывэу - г 100, шыгъуу, шыбжйуэ - узы-хуейм хуэдиз.

● Шхыныгъуэхэр

Щэ мэхаджэ

НартыхуэхъжыгъэхуэнщIар тепщэчым иракIутэ, шыгъу зыхэлъ псы къэкъуалъэр абы хакIэурэ хупцIынар бэлагкIэ ялщ. И бахъэ пщтырар ягъа-кIуэри гуэдэ хъжыгъэр шIа-пщэ, и шхьэр трапIэри, IэфI къыщIыхъэн шхъэкIэ сыхъэти 9 - 10-кIэ шылIапIэ ягъуэ. ИтIанэ ар тхуэ зыщыхуа тебэм см 4 - 5 и Iувагъуу иралъхъэ, абы мэл кIапэ гъэжэжэ жьа-хуэ тракIутэ, хупцIыным ха-гъэхьэрэ, и шхьэр джафэ ящI, шху шылэ шхуэ, мэхад-джэр къэмьчэн шхъэкIэ. Теба-шхьэр трапIэри, мафIэ мыин дьдэм тету сыхъэтитI нэскIэ

ягъажэ. ЖьэгукIэ е хьэку-лъэкIэ ягъэжэ мэхаджэм и шхьэфэр тхуэуплэ дахэщ, мэ гуакIуэ иIэщ. Мэхаджэр ша-бэ ящIэн шхъэкIэ, тебэм зэ-риллуэ и шхьэр теплауэ дакъы-кIэ 15 - 20-кIэ шагъэтщ. Мэхаджэ бзыгъэхэр лантIэ-лан-тIэу, зэлымщIыкIуэ шытын хуейщ. Шэ хуабэм докIу, шху дащ, къалмык шейм драф.

Халъхъэхэр (цIыхуитху Iыхъэ):
 нартыху хъжыгъуэ - г 800 псывэу - г 2000, кIапэ жьахуэу - г 50, тебэщыхуэ тхуэуэ - г 5, гуэдэ хъжыгъуэ - г 100, шхууэ - г 20, шыгъуу - узыхуейм хуэдиз.

КЪБАТИЙ Борис.

Хьыбар

Абазэхэм я Шумахуэ

Шагуджхэ ейуэ Шумахуэ жари шIалэ лъэрэзехэ гурэ исаш Абазэхэм. Бжъэды-гъупщым и пхур лы иритыр-ти, ар зэхихри, Шумахуэ ны-сашэ джэгум кIуаш.

Пщым и пхур, пхъэ вакъэм иту, нысашэ джэгум къыха-шэри, пщашэхэм къыхагъэу-ващ. Шумахуэ джэгум шIэ-кIуар арати, пщым и пхур ирихъэжэри ежэжаш. И

пхур зэрырахъжар жралаш пщым. Пщашэр нысашэ джэ-гум яхъзыхыфар зэрымылIы-гъэншэр къыгурыуэнтэкъэ пщым? КIэлъыпхъэрэн шы-хъум, пщым къажриаш:

- ФыщIыхъэнукыым. Фы-шIыхъэми, къылэщIэфхъыжы-фынукыым.

ИтIани кIэлъыпхъэрэщ пщашэр езыхъэжам. Шу-махуэ сэрэшым зэпрыкIри, ялэщIэклэщ. Пхъэрэр сэрэ-шым хэнащ, зэпрыкIыфа-къым. Пщашэр ирагъэхьри, къагъэзэжаш. Я Iухуэ зыры-хуар пщым жралаш.

- ДахэкIэ ухэмьзэгъамэ, абы IейкIэ къыпIыпхын шы-Iэкъым, и ужь фики, - къаж-риаш пщым, и пхур лыгъэ зыхэлъ шIалэм зэрихьар и гуэлэ хуэати.

Интернетым дыккышоджэ

Абыхэм я уэгур вагъуэхэм ягъэнэху

Унагъуэ къулей гуэрэм я лIым и къуэ цIыкIур къыз-дишдэри, къуажэ пхы-дэм кIуат, къулейсыз-хэр зэрыпсэур иригъэ-лъагъун мурадкIэ. Унагъуэ хуэмшIа гуэрэм я фермэ цIыкIум зы жэщ-махуэ ша-гъэкIуаш зэадэзэкъуэм. Унэм къэкIуэжа нэужь, адэр къуэм йоупщI:

- Дауэ къыпщыхуэ ди «зекIуэр»?

- Хуабжы сигу ирихъаш, си адэ.

- КъыбгъурыIуа иджы къулейсыхэм я псэукIэр зыхуэдэр?

- АтIэ.

- Сыт хуэдэ дэрс атIэ къыхэпхар?

Къуэм жэуапу итащ:

- Сэ слэгъуаш дэ зы хьэ фIэкла дызэримылэр, абыхэм я фермэм хьэ-шхуиплI тетщ. Ди жыг хадэм псыгуэн итщ, абыхэм гъу-нэ зимылэ псыхуэманIэ ин ялэщ. Ди хадэм узды-гъэ къышодлэ, абыхэм я уэгур вагъуэ мелуанхэм ягъэнэху. Дэ пщантIэ дэ-гъуэ дилэщ, абыхэм я шIым и нэзым унэплIысыфыр-къым.

Адэм и къуэм и жэуапыр зэхиха нэужь, и бзэр иубы-дат.

Къуэм къыпишаш:

- Упсэу, си адэ, къулей-хэмрэ тхэмьщIэкхэмрэ я псэукIэр зэхуэзэгъэ-ну Iэмал къызэрзызэгIтам шхъэкIэ.

Адэр егупсысаш: «Пэжщ, «къулеягъэм» къызэщIи-убыдэр зэхъэщокI, ар къызгъурызыгъэIуар си къуэрэщ».

Псалъэзэблэдз

1	2	3	4	5	6
			7		
8		9		10	
			11		
		12			
13					14
15				16	
			17	18	
		19		20	
21				21	

ЩэкIуэгъуэм и 11-м ди газетым тета псалъэзэблэдзым и жэуапыр:

- ЕкIуэкIуэ:** 4. Лыбжы. 7. Iуданэ. 8. МафIэдэ. 10. Ажэ. 11. Бэдж. 12. Яжъэ. 15. Хъунгъар. 16. Пшынэ. 18. Хьэрэп.
- Къэхуэ:** 1. Бланэ. 2. Абдж. 3. Бэлагъ. 5. Адэжынэ. 6. Iэбжъанэ. 9. Джэд. 13. Iуашхъэ. 14. ПшIапэ. 17. Бру.

Зэхъзылъхьар
МЫЗ Ахъэмэдщ.

Блэкламрэ къэклуэнумрэ зэпызыщэ лъэмыж

Гъэлыгъуэныгъэхэр

КъБР-м и Лъэпкъ музейм шагъэлыгъуэ «Карусель» выставкэм фыщеллъыну Іэмал шыщэ сурэтшхІ Нестеренкэ Эдит и лъэбыгъэ гъэщІгъуэныхэм.

Мыр Эдит и ещанэ гъэлыгъуэныгъэщ. СурэтшхІм и япэ выставкэр щеклуэклащ иужьрей илэссилплм ар щыпсуу Москва кыалэм. Фигу къэдгъэкъыжынщи, ди республикэм гъатхэм кышыцэрагъэпэщэуэ шытащ Эдит и лъэбыгъэхэр щызэхуэ-хъса «Что ты чувствуешь?» выставкэр. Езым кызыриллы-тамкІ, и сурэтхэр экспрессионизм лъэужыгъуэм пэгунэгъуш. Налшык и Сабий художественнэ школыр къэзыуа, зи Іу-щІагъэкІэ лингвист Эдит зэры-жиэмкІ, и лъэбыгъэхэр зытриу-хуэр XIX лъэщыгъуэм и цыху-

хэрщ, абы хиубыда и Іыхылыхэрщ. Гъэлыгъуэныгъэм щызэхуэ-хъсащ «Темный период», «Светлый период», «Карусель» зыфилла лъэбыгъэхэр. Цыхуэхэм я хьэл-щэнхэм, гъэм и зманхэм

хуэдэу, зэрызахуэжыр, азыны-кыуэхэм дунейр уэтІпсытІ, пша-гъуэ хъуми, дыгъэпс махуэхэр кызырыклъыкыуэр - аращ гупсысэу мы сурэтхэм ащІалыр. «Карусель» Іыхьэм хохьэ саби-

гъуэмрэ сабийхэмрэ ятеухуа сурэт шхьуэкІлпылкъхэр. Абы щызэхуэхъсащ езым и саби-гъуэм, «дуней телыджым» ухэ-зыш и гукъэкІыжхэмрэ хъуэпса-плэхэмрэ. Блэкламрэ къэклуэнум-

рэ зэпызыщІэ лъэмыжх а сурэт-хэр. Балигъхэми сабийхэми яхуэгъэзащ Эдит и сурэтхэр. Абы и лъэбыгъэхэм дихъэххэр, ахэр зэхуэзыгъэхэр мащІэкъым, аращ Москва и галерее нэхэ цъэрылуэхэми щІрагъэблагъэр.

Музейм и унафэщІ Накуэ Феликс мы Іуэхум теухуауэ кы-щыпсалъэм кыхыгъэащ лъэ-жыгъэхэр зырыщІащыгъуэр, Эдит зыми емыщх, езым и хьэтІ зэриэжыр, и сурэтхэр ди музейм дІапкІи щІагъэлыгъуэну зэригуа-лэр.

Зэхыкхэм кышыцпсэлъащ сурэтшхІуэ Ахьмэт Лиуанрэ Дзэ-гъэ Іуэсэрэ. Гъэлыгъуэныгъэр щеклуэгъуэм и кІэ пщІондэ еклуэклынуш.

ТЕКІУЖЪ Заретэ. СурэтшхІ Къарей Элнэз трихаш.

Ислъэмей щІалэм и дыщэ медалыр

Налшык къалэм и спорт комплексым иджыблагъэ щеклуэ-клащ балъкэр усаклуэ Мечиев Казым и фзеплэ урысейпсэ зэхъзэхуэ.

ЗЭПЕУЭМ хэтэщ къэралым и щыналъэхэм ящыщ 26-м я бэ-наклуэ ныбжыщІуэ 500-м нэблагъэ - Кавказ Ищхъэрэм и адрес Іыплъэхэм, Кърымым, Амало-Ненецкэ округым, Астрахань облас-тым, Тывам, Татарстаным, Мэзкуу, нэгъуэщІэхэми кыклауэ.

ГъэщІгъуэну икІи удзэхъэхуэ еклуэла зэхъзэхуэм дыщэ ме-далыр кышыцхъащ Бахъсэн кудем хыхъэ Ислъэмей къуажэм щыщ бэнаклуэ Елмэс Къантемыр. ЩІалэр зыхътыр килограмм 68-рэ зи хьэлъагъ гупырщ, и тренерхэр Жолдащ Зэчыррэ Елмэс Ар-туррэщ.

Зэхъзэхуэм кыхъжаныхкІахэм кубокхэр, медалхэр, шыщэ тхылъхэр иратащ икІи Іэмал агъуэтэщ Урысей Федерациэм па-шэныгъэр щыубыдынымкІэ ныбжыщІэхэм ирагъэкІуэклыну зэ-пеуэм хэтыну.

НАУРЗОКЪУЭ Ислам.

НэхыфІхэм хабжэ

Къэрэшей-Шэрджэсым футболыр фІыуэ зылыгъуэ исхэр зыщыгъуфІыкІа зи Іуэхуэгъуэ къадэхъуащ иджыблагъэ. Ахэр илъэс 20 хъуауэ зыщІэхъуапсар - республикэм футболымкІэ профессиональнэ командэ илэныр - хэгъэгум и Іэтэщхэм и фыгъэкІэ къагъэщІгъэщІэжэщ.

АПХУЭДЭ дзых зрагъэза щІалэхэм, Абидокъуэ Вадим зи пашэхэм (командэм и капитанщ), хуабжы жуэупллыныгъэхуэ яхълыу кыщІащ икІи зырыхъэ утыкухэм пашэныгъэ щызыл-рагъэхуэ апхуэдэщ. Псалъэм къыдакІуэу жыплэмэ, 2023 гъэм на-кыгъэм и 31-м республикэм и стадионым III дивизионым Кавказ Ищхъэрэ, Іплъэ щыналъэхэр къызыщІэзыуыда чемпионатыр кышыцзылауахуэ шытащ. А махуэм Къэрэшей-Шэрджэсым и «Нарт» командэр Каспийск кыкІа «УОР-Дагъыстаным» 4:2-уэ текІуащ. Абдеж кышыщІдІзэщ «Нартым» и ехуэлэныгъэр, фут-бол командэ 16 щызыщІэла чемпионатым и кІэхуэ джэгъуэуэм нэсащ КъШР-м и командэр икІи щыджыгуащ. Абы кырикуащ «Нартыр» етуанэ лигэм щыджэгуну Іэмал зыригуэтэр.

Иджы аргуэрэ зы гурфІэгъуэ хыбар къафІрыхъащ футболыр фІыуэ зылыгъуэхэм. ФутболымкІэ урысейпсэу зэпеуэ иным иджыблагъэ 2-нэ увынпэр кышыщІащ Абидокъуэм и командэм. КъыщынэмыщІауэ, чемпионатым и джэгъуащ нэхыфІ хъуари, комбандир нэхыщхъуэ абы хэтари (голлпл дигъэкІащ) Абидокъуэ Вадимщ. Чемпионатым и гуащхъэтэ нэхыфІу кыалытащ а ко-мандэм щыщ Дьяченко Александр.

НЭЩІПЫДЖЭ Замирэ.

«Биолог-Новокубанск» (Прогресс) - «Спартак-Налшык» (Налшык) - 0:3 (0:2). Налшык, «Спартак» стадионым. ЩэкІуэгъуэм и 15-м. Цыхуи 150-рэ епллащ.

Судьяхэр: Шамарэ (Дон Іус Ростов), Головченкэ (Дон Іус Ростов), Габагков (Владикав-каз).

«Биолог-Новокубанск»: Ковалёв, Ливаднов (Пунегов, 55), Мамкин, Каргин, Пириев, Бори-сов (Изосимов, 46), Аветиков, (Лашенкэ, 78), Коротков (Ду-даев, 55), Малыш, Миносян (Моргунов, 73), Полях.

«Спартак-Налшык»: Къуммыкуэ, Далиев, КІэдкІуей, Березов, Хьышыр (Нартшауэ, 87), Мэкъуауэ (Гуэгуюкыуэ, 87), Маслеников, Жангуразов (Се-ляев, 68), Топурие (Дмитриен-кэ, 76), Торосян, Пуп (Котов, 68).

Топхэр дагъэклащ: Пупым, 24 - (0:1), Пупым, 38 - (0:2), Хьэ-шырым, 52 - (0:3).

Дагуэу кыхуащІащ: Бере-зовым, Поляхым, КІэдкІуейм.

Урысей Федерациэм футбо-лымкІэ и етуанэ лигэм и «Б» дивизионым хэт командэхэм ирагъэкІуэклІэ зэхъзэхуэхэм я етуанэ Іыхьэм ипкъ иткІэ щэ-клуэгъуэм и 15-м «Спартак-Нал-шыкыр» щыхъошІащ Красно-дар крайм и командэ «Биолог-Новокубанск»-м и деж.

ГъащІэм кызыригъэлы-гъуэщи, уэ нэхърэ нэхэ къа-рууншэм, зыхуэфІамыкІым те-гушхуэуафІэщ, абы жуауп кызыригъэфІынухым. Мы зылу-щІэр зэрекІуэклІари апхуэдэ гу-руш. Япэм щыгъуэ зэкІлэ-хъуэжы тхуэнейр хэгъэрехэм дыкыхагъэшІауэ (ди унэ ды-щыІэуи, хьэщІапІэ дыкІуауи) кыпхуэмыщІажыну, Іуэхум зы-зэридэкІыжат а махуэм. Ди щІалэхэм ялэкІ къамыгъану дагуащ а ныкъуэкъуэгъуэр. Ауэ абы щхъуэсыгъуэ ийщ. Кыттекуэу шыта ялэрей «Биолог-Новокубанск»-р шы-Іэжжкыым. НэгъуэщІу жыплэмэ, командэр мы гъэм турнир та-блицэм зыкІи щыгъуэгъыркы-ми, къэкІуэну илэсыым мыпІа-щІуэ, къызэмыплъэкІылу зыху-гъэхъэхъэр - ныбжыщІэхэр Іу-эхум къыхъешэ, ахэр егъэдэжгу, я Іэзагъэм хрегъэгъахуэ, тре-гъэгъушхуэ.

«Спартак-Налшыкым» ар ищІэ хуэдэу зылущІэр иригъ-жыащ, икІи хэгъэрехэм я гуэр япэ дакыкІэхэм кыхуэщІтану щытащ. ЯпэщІыкІэ штраф-

Мэджэгуф... щыхуейм деж

Футбол

нойм имыхъэу гуащхъауэ Пуп Ислаам лъэщэ зуа толым гуащхъэхуэмэ Ковалёв Роман кыригъэгъэзащ. Абы иужкыи, зман куэд дамыгъэкІуэ, нал-шыкдэхсхэм зэлущІэм и бжы-гъэр кызылауахын хуеащ, ауэ Топурие Тамаз гъуэ нэщІым то-пыр хуэдгъэкІахым. Зэры-жаІуэ, ар пхуэдэмыхуну нэхэ гу-гъут, думыхуным нэхърэ.

Ди щІалэхэр ебгъэркІуэ зэпытт, хэгъэрехім щхьэ-кыэлэт жыхуаІар ирамыту, икІи апхуэдэ егугъуэныгъэм мыгуэуэ фейдэ кыхахащ. ЗылушІэм и 24-нэ дакыкІэм «Биолог-Но-вокубанск»-м топ худигъэкІащ Пуп Ислаам. Командэм кы-лэжа штрафнойр кыхата нуужы, ар ІэкІуэлакІуэу щхьэ-кІэ гъуэм дигъэкІащ абы.

Пупыр кызырыкІати, я хьэр-хурэгъуэ командэм и топ-джэгъуэхэм яхуэубыдыртэкыым. Етуанэ топыр дэзыгъэкІари аращ. Етуанэ щыщІащ топджэгъу-аи зэхуакум дэжри ялэщІа-кІащ икІи лъэщэ зуа толым кызырыригъэгъэзэн Іэзагъ Ко-валёвым абдежым кыкыуэкла-кыым. ЗылушІэм и 38-нэ дакы-кІэр еклуэклІу арат.

Зэхъзэхуэм и етуанэ Іыхъэри налшыкдэхсхэм жыджэру ира-гъэжыащ, гуэр кызырращтэн Іэмалхэр зэкІлэхъэуэжы хэ-гъэрехім я гуащхъэм деж кышыцэрагъэпэщІэ зэпытт.

Дзыххэт гупым щыджэгъу ко-мандэхэм а махуэм ирагъэ-кІуэла зылушІэхэм я топ нэхэ дахэ дыдэр дэзыхуар Хьышыр Алану пхужыніуащ. Топджэгъу гугъуэм и сэмгъуарагъуымкІэ

ар ежкІри, штрафнойм илэ-дащ, жыжыэ мыкІуэуи, гуащ-хъэтэ Ковалёвым и гушхъэ къэмыкІыххуэ, толым еуэри, абы кыпекІуэклІу дахкейеуэ гъуэм и планэпэ нэхэ жыжыэм дигъэкІащ. Абы цыгъуэ зылу-шІэм и 52-нэ дакыкІэр еклуэ-кІуэ арат.

ИужыкІэ налшыкдэхсхэр нэхэ зэтесабыр хуэдэу хуащ, кы-пэщІат командэм и гуэм еб-гъэркІуэри нэхэ клэщхэ ящІащ. Хэгъэрехіари арат зы-хуаххэри, ди щІалэхэм кыате-гупІлуэ хуежыащ. Зэм Къуммы-кыуэм кыригъэлащ, зэм гъуэ нэщІым Іуэу топыр щхьэкІэ кыдахахащ. Сытми, кытпа-тэ штрафнойр арат амыщІама, къэ-нажа зоманым я къару хури-кыужакыым зылушІэм и бжы-гъэр яхъуэжыну.

Урысей Федерациэм футбо-лымкІэ и етуанэ лигэм и «Б» дивизионым хэт командэхэм щеклуэгуэуэм и 15-м ирагъэкІуэ-кІа адрес зылушІэхэр мыпхуэдэ бжыгъэхэмкІэ иухащ: СКА - «Победа» - 1:0, «Севастополь» - «Динамо-2» - 1:0, «Динамо» (Ставрополь) - «Алания-2» - 1:0. Зырынырлыгъуэщи, хьэщІапІэ щыІуэ ди командэм фІэкла зы-ми текІуэныгъэр кыхуэжыа-кыым. Джэгъуэуэ кІуам «Севас-тополь»-м кыдыщІащ «Биолог-Новокубанск»-м трикыутэжэщ. КъытлэпыкІуэ зылушІэр «Спартак-Налшыкым» шригъэ-кІуэклІуэр щеклуэгъуэм и 19-щ. А махуэм ди командэм кыри-гъэблэгъэнущ Дон Іус Ростов и СКА-р.

БАТОКЪУЭ Албэч.

Урысей Федерациэм футболымкІэ и етуанэ лигэм и «Б» дивизионым зэхъзэхуэр зэрыщекІуэклІыр						
Командэхэр	Дж.	Къ.	З.	ФІ.	Т.	О.
1. «Севастополь»	6	4	2	0	18-5	27
2. СКА	6	6	0	0	18-8	27
3. «Спартак-Налшык»	6	3	1	2	15-13	20
4. «Алания-2»	6	1	1	4	18-18	15
5. «Динамо-2»	6	2	2	2	15-13	14
6. «Биолог-Новокубанск»	6	0	2	4	9-17	12
7. «Динамо»	6	1	3	2	6-13	9
8. «Победа»	6	0	3	3	13-25	9

Гу зылыгъапхъэ: зэхъзэхуэм и япэ Іыхьэм кыщахъа очко бжы-гъэхэри турнир таблицэм кышыгъэлыгъуащ.

УнафэщІ-редактор
ШИРДИЙ Маринэ

Газетыр 2016 гъэм дызгъэгъэзэм и 19-м Печатым и хуитыныгъэр хуэмэнымкІэ Къэбэрдей-Балъкэр щыналъэ Іуэху-щІапІэм ПИ № ТУ07-00117-м щІэтэу ят-хаш.

Зы илэсыым газетыр 156-рэ кыдыкІ. 12+

ТЕЛЕФОНХЭР: редактор нэхыщыщхэм, секретарым - 42-56-19; унафэщІ-реда-кторхэм - 40-48-54, 40-06-33; жуауп зых секретарым - 42-22-82; секретариатым - 42-22-66

Индексыр П 5894 • Тиражыр 1.625 • Заказыр №2516

ДИ ХЭЩІАПІЭР
360030, Къэбэрдей-Балъкэр Республ-кэ, Налшык къалэ, Лениным и цІэр зезыхъэ уэрэм, 5, ебгъуанэ - епщІанэ къатхэр.

Газетым Іэ шытрадзар сыхъэт 18.00-рщ.

«Издательство «Южный регион» ООО-м шытрадзарщ.
357600, Ставрополь край, Есэнтгыр къалэ, Никольскэ уэрэм, 5-А